

gemeente
Schiedam

Erfgoed- en monumentenbeleid

benutten, beleven, behouden

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	4
1 Het verhaal van Schiedam	6
1.1 Samen maken we het verhaal	6
1.2 De verhaallijnen van Schiedam	7
1.3 Meervoudige perspectieven op erfgoed	9
2 Benutten	11
2.1 Herbestemming en hergebruik bevorderen	11
2.2 Erfgoedwaarden benutten in gebiedsontwikkeling	13
2.3 Duurzaamheid en monumenten- en erfgoedzorg	13
2.4 Financieringsinstrumenten	14
3 Beleven	15
3.1 Authentiek, levendig en vernieuwend	15
3.2 Open Monumentendagen	17
3.3 Kennisontwikkeling	17
4 Behouden	18
4.1 Eigenaar centraal	18
4.2 Omgevingswet	18
4.3 Erfgoed inventariseren en selecteren	19
4.4 Beschermingsregimes	20
4.5 Vergunningen voor wijzigingen aan monumenten	21
4.6 Toezicht op monumenten	23
4.7 Beheren en onderhouden van monumenten	24
Bijlage 1 Beleidscontext	25
Bijlage 2 Financiën	29
Bijlage 3 Uitvoering 2021 - 2025	30
Bijlage 4 Schiedammers over erfgoed en monumenten	33

Versiebeheer

Datum: 2 november 2021

Versie: vastgesteld door de Raad

Auteurs: Hanneke Bleijs, Arjan Douma, Geert Medema, Gerben Roodbol

Voorwoord

Iedereen heeft bewust of onbewust affiniteit met erfgoed. Erfgoed is deel van ons eigen verhaal. Als je vroeger door de weilanden van de Dorpskerk naar de Sint-Jacobuskerk fietste, had je weidse vergezichten op de monumenten van het dorp Kethel. Ook ik ben opgegroeid tussen die gebouwen. Naast onze grootse monumenten van het Sint Jacobsgasthuis tot de molens, zijn er ook vele parels die in particulier bezit worden beheerd. De eigenaren zijn onze hoeders van het erfgoed.

Schiedam is een historische en levendige stad, de stad is nog niet af. Waar de vergezichten in Kethel inmiddels minder weids zijn, vinden er ook op vele andere plekken nieuwe ontwikkelingen plaats.

Er worden nieuwe woonbuurten gebouwd, er vestigen zich innovatieve en ambachtelijke ondernemers en onze stad wordt door steeds meer bezoekers ontdekt. De historische binnenstad, de talrijke monumenten in onze stad en het historische Kethel geven Schiedam een heel eigen karakter en oefenen sterke aantrekkingskracht uit. Monumenten geven bovendien identiteit aan nieuwe gebiedsontwikkeling als ze goed worden ingepast. Schiedam heeft wat dat betreft volop kansen.

Deze beleidsnota is vormgegeven rond de verhalen die van belang zijn voor de geschiedenis van Schiedam. Een monument is meer dan een verzameling gestapelde stenen, zij zijn de fysieke verbeelding van de verhalen van het verleden van onze stad. De vele branderijen, statige woonhuizen en pakhuizen in de binnenstad herinneren aan Schiedam als grootste producent en exporteur van jenever in de 18^e eeuw. In Kethel zijn de oude contouren van het historische polderlandschap nog aanwezig. En de imposante kerken in Schiedam tonen het rijke religieuze verleden.

Dit zijn maar een paar verhalen. Samen met de stad zijn deze verhalen uitgekozen en uitgewerkt. De gebouwen en landschapsstructuren die onderdeel zijn van deze verhalen krijgen extra aandacht en verdienen goede bescherming. Ook op allerlei andere aspecten van erfgoed hebben wij Schiedammers bevraagd. Bijvoorbeeld naar hun favoriete monument, maar ook naar hun mening over verduurzaming van monumenten en subsidies voor onderhoud en herstel van erfgoed. Dit was belangrijke input en is zo veel mogelijk verwerkt in het beleid en het uitvoeringsplan.

Het beleid is opgebouwd uit drie belangrijke pijlers: benutten, beleven en behouden. We willen ons erfgoed zo veel mogelijk op een goede manier gebruiken en toegankelijk maken. Dat kan bijvoorbeeld door herbestemming zoals de vestiging van de bibliotheek in de Korenbeurs. Verder willen we dat zo veel mogelijk mensen kunnen genieten van de mooie monumenten. En we willen dit alles ook doorgeven aan de generaties na ons. Daarom is het van belang om zorgvuldig om te gaan met ons erfgoed.

Wethouder erfgoed en monumenten
Duncan Ruseler

Inleiding

In 2008 stelde de gemeenteraad Schiedam voor het eerst Monumentenbeleid met een bijbehorend uitvoeringsprogramma vast. Dit vormde een ambitieus kader gericht op het behoud van monumenten in de gemeente. Deze ambitie was passend. Schiedam is namelijk met meer dan 200 rijksmonumenten en meer dan 300 gemeentelijke monumenten één van de grote monumentengemeenten in Nederland. In 2012 stelde de raad de *Ontwikkelingsvisie voor de Binnenstad* vast. Ook hier was de historische identiteit van de binnenstad met de bijzondere (jenever) monumenten belangrijk. Diverse projecten waren gericht op herbestemming en restauratie van monumenten. De visie werd een belangrijk instrument om doelen van monumenten- en erfgoedbeleid te behartigen. Deze inzet vanuit beleid en programma kreeg waardering. In 2012 kregen wij de BNG-erfgoedprijs.

Nieuw beleid gewenst

De beleidsuitgangspunten uit 2008 zijn nog steeds belangrijk, maar in 12 jaar tijd veranderde er veel. Een hernieuwd kader met nieuwe doelstellingen voor de omgang met monumenten en erfgoed is wenselijk. De wettelijke kaders veranderen de komende jaren door de komst van de Omgevingswet sterk. De inzet ligt nog nadrukkelijker op de integrale benadering van ruimtelijke afwegingen en belangen. Met dit nieuwe beleid maken wij duidelijk hoe de gemeente Schiedam met het erfgoed- en monumentenbelang zal omgaan. We geven ook invulling aan de beleidsvrijheid van de gemeente binnen de wettelijke kaders. We hebben tot 2024 om een nieuwe Omgevingsvisie te maken. Het beleid geeft zo richting aan ons handelen binnen het thema erfgoed in de komende jaren.

Nieuw beleid opent ook de mogelijkheid tot hernieuwde aansluiting bij belangrijke thema's en opgaven, zoals herbestemming en transformatie van

monumentale gebouwen en bijzondere gebieden, marketing, maar ook duurzaamheid. We willen voortbouwen op de bereikte resultaten en nieuwe uitdagingen aangaan.

Startnotitie

Op 29 oktober 2019 werd de startnotitie voor het nieuwe monumenten- en erfgoedbeleid door de gemeenteraad vastgesteld. Deze startnotitie vormt de opdracht voor de voorbereiding van deze nieuwe nota en heeft de structuur van deze nota bepaald. We gaven uitvoering aan de kaders en uitgangspunten uit deze notitie en verwerkten deze in nieuw beleid. De startnotitie kende bijzondere thema's, zoals 750 jaar Schiedam, duurzaamheid en de komst van de Omgevingswet. Deze thema's zijn geïntegreerd in de totale nota. Een aantal onderwerpen kwam nadrukkelijk aan de orde tijdens de raadsbehandeling.

De raad stond stil bij de wens om gebouwd erfgoed, dat onvoldoende waarde heeft om als beschermd monument te worden aangemerkt, toch enige bescherming te geven. Aanleiding vormde de voorgenomen sloop van een schoolgebouw achter het rijksmonumentale Blauwhuis. Gevraagd is of een categorie beeldbepalende panden een oplossing was. In de uitwerking in deze nota is dit onderdeel geworden van onze ambitie om rond de zogenaamde verhaallijnen het bijbehorende erfgoed op alle schaalniveaus en van alle waardes te inventariseren en hier consequenties aan te verbinden. Dit heeft eenzelfde effect als een categorie beeldbepalende panden, zonder die term te gebruiken.

De raad vroeg of er niet meer mogelijk zou moeten worden gemaakt op het gebied van zichtbare energieopwekking op en rond monumenten. Aanleiding was een negatief advies vanuit monumentenzorg voor de toepassing van moderne dakpannen met zonnecellen op de monumentale Stadsarmenschool. Wij hebben Schiedammers over dit onderwerp bevestigd. De brede consensus in de stad is dat energieopwekking die verstorend is in het historische beeld of gepaard gaat met verlies aan historische waarden, niet de voorkeur heeft. Tegelijkertijd is er ook brede consensus dat de gemeente eigenaren van monumenten moet helpen met verduurzaming en alternatieven moet ondersteunen. Dat krijgt in het nieuwe beleid nu vorm en inhoud.

Participatie met de stad

Voor dit nieuwe beleid hebben we gesproken met en vragen gesteld aan Schiedammers. Deze participatie kreeg vorm binnen het bredere traject rond de visie voor onze stad.¹ Schiedammers vinden erfgoed en monumenten belangrijk. Schiedam wordt door hen omschreven als 'historische stad'. Trots op het verleden en de toekomst van onze stad is belangrijk thema binnen de bouwstenen identiteit en stedelijke ontwikkeling van het toekomstbeeld. Het erfgoed- en monumentenbeleid geeft hier verder vorm en inhoud aan. Het beleid bouwt dus voort op wat Schiedammers belangrijk vinden.

Op basis van de eerste uitkomsten van de brede participatie, hebben we de Schiedammers verdiepende vragen gesteld over diverse thema's. De uitkomsten hiervan hebben we in het beleid verwerkt. De bijlage *Schiedammers over erfgoed en monumenten* geeft een weergave van de uitkomsten.

Uitgangspunten en opbouw nota

Deze nota verstaat onder erfgoed dat deel van de fysieke leefomgeving dat door toedoen van de mens tot stand is gekomen en geschiedenis heeft. Dit erfgoed heeft een algemeen belang vanwege hoge cultuurhistorische waarden, die we willen behouden en doorgeven aan volgende generaties.

Erfgoed in deze nota gaat dus om erfgoed met een fysieke component dat deel uitmaakt van de geschiedenis van Schiedam. Erfgoed blijft desondanks een breed begrip. Om die reden is het wenselijk focus aan te brengen. Focus ontstaat door de historische identiteit van onze gemeente scherp te definiëren. De nota start daarom met de verhalen van Schiedam. Deze verhalen zijn, net als Schiedam, veelzijdig en pluriform.

Vervolgens gaan we in op de ambities van onze gemeente met ons erfgoed. Dit doen we aan de hand van drie doelen: benutten, beleven en behouden. Deze doelen hangen met elkaar samen. Zij ondersteunen het uitgangspunt dat erfgoed en monumenten voortdurend in ontwikkeling zijn en telkens opnieuw meerwaarde bieden aan bewoners, bedrijven en bezoekers.

Tot slot zijn er diverse bijlagen opgenomen.

In de eerste bijlage wordt de brede beleidscontext beschreven. In bijlage 2 wordt ingegaan op de financiën, behorend bij dit beleidsveld. Bijlage 3 betreft een uitvoeringsplan voor de jaren 2021-2025 en bijlage 4 beschrijft de resultaten van de participatie rond het erfgoed- en monumentenbeleid.

---

¹ Initieel was dit de nieuwe Stadsvisie als opmaat voor, onder andere, de Omgevingsvisie. Op het moment van schrijven van deze nota krijgt deze visie op de stad vorm binnen de *Agenda Schiedam 2030* die in samenhang met de Omgevingsvisie wordt opgesteld.

1 Het verhaal van Schiedam

Gemeenten hebben brede taken op het gebied van monumenten- en erfgoedzorg. Nieuwe wetgeving en beleidsambities breiden deze verder taken uit. De invoering van de omgevingswet vraagt veel inzet en een nieuwe werkwijze. Dat alles is een grote opgave en vraagt om focus en het stellen van prioriteiten bij de inzet van beschikbare middelen (menskracht en financiën). Onze focus vinden we in de verhalen die de stad belangrijk vindt. Deze verhalen dragen de identiteit van Schiedam.

1.1 Samen maken we het verhaal

We hebben Schiedammers gevraagd mee te denken over welke verhalen relevant zijn voor onze stad en ons beleid. Wij hanteren als uitgangspunt dat deze verhaallijnen zichtbaar moeten zijn in de bebouwde omgeving van onze stad. Op basis van de reactie uit de stad, valt het verhaal van Schiedam uiteindelijk uiteen in vijf verhaallijnen:

- Verbonden door water
- Jeneverstad van de wereld
- Havens en scheepsbouw als motor voor de stad
- Een boerendorp in stedelijke context
- Sporen van religie en geloof

Deze verhaallijnen drukken zich uit in geografische eenheden of groepen en/of ensembles van monumenten met een gemeenschappelijke achtergrond of functie. Het zijn niet de enige thema's die de geschiedenis van Schiedam oplevert, maar wel ruimtelijk en fysiek de meest omvattende.

Voor Schiedammers is de verhaallijn rond de jenever het meest herkenbaar. Vaak gaven zij aan dat alle verhalen of een combinatie van de verhaallijnen belangrijk zijn. Deelnemers wezen ook op andere

verhaallijnen, zoals: 'Stad van molens', 'Stad van armoede', 'Stad van arbeiders en immigranten' en 'Stad van schrijvers, kunstenaars en muziek'. De eerste drie thema's kunnen worden meegenomen in de geselecteerde verhaallijnen en vormen een specificatie. Het laatste thema is belangrijk, maar heeft onvoldoende ruimtelijke dimensie voor dit specifieke beleid. Bij bescherming van individuele monumenten kan dit aspect wel worden gewogen en meegenomen.

Doelstelling is om deze verhaallijnen van Schiedam zichtbaar, herkenbaar en beleefbaar te maken, te houden en de kwaliteit ervan zo mogelijk te versterken.

Reacties uit de stad

"Alle verhalen zijn herkenbaar. Zeker bij de wat oudere Schiedammers. Kijk naar het Jenevermuseum, zakken-dragershuisje en de verhalen hierachter. Ook de rol van de diverse molens die Schiedam rijk zijn en waren. De scheepsbouw daarna van Wilton en Gusto."

"Mijn" verhaal over Schiedam is een samensmelting van de al genoemde verhalen - alle elementen zijn belangrijk."

Reacties uit de stad

“Historische binnenstad, molens en jenever. Ik mis in de verhaallijnen de molens!”.

“Armoede, drankzucht, uitputting en uitbuiting horen ook bij Schiedam. De meeste armoedige huisjes zijn gesloopt, maar in de binnenstad (achterzijde Broersveld en Broersveld zelf) kun je nog wel iets daarvan terugvinden.”.

“Alle elementen zijn belangrijk. Wat ik nog miste was de betekenis van de immigratie en de grote bijdrage die immigranten al vroeg hebben geleverd.”.

“Het verhaal van de kunstenaars. o.a. de schrijvers (Piet Paaltjes, Bordewijk), de beeldend kunstenaars (zie de vele galerieën en Stedelijk Museum), de musici (zie de verschillende studio's de kerk Orgels en de in Schiedam woonachtige musici).”.

Zij vormen dus de rode draad bij de uitvoering van al het hierna geformuleerde beleid.

De verhaallijnen worden de komende periode verder uitgewerkt en vormen de basis voor onze omgang met erfgoed en het belang dat wij daar aan hechten.

We maken cultuurhistorische waardenkaarten rond deze thema's. Daarbij zoeken we – waar mogelijk – de samenwerking met de stad en direct betrokkenen. We verbinden vervolgens consequenties aan die geïnventariseerde waarden. Dat betekent dat we voor de stad belangrijke erfgoedwaarden zwaar(der) laten meewegen bij ruimtelijke afwegingen. Het erfgoedbeleid zal worden verankerd in de omgevingsvisie en het omgevingsplan.

1.2 De verhaallijnen van Schiedam

Verbonden door water

Schiedam dankt zijn bestaan aan de gunstige ligging aan natuurlijke waterlopen. In de loop der tijd werden natuurlijke waterlopen aangepast, gekanaliseerd en uitgebreid. De dam in de Schie werd aangelegd om de achterliggende polders tegen overstroming te beschermen. Hier ontstond de stad Schiedam, die in 1275 stadsrechten kreeg. De vaarweg naar het achterland was zo belangrijk dat het Huis Te Riviere werd gebouwd voor de bescherming ervan. Rotterdam en Delft creëerden in de veertiende eeuw eigen vaarwegen door het graven van een eigen Schie. De Schiedamse Schie had hierna vooral voor de plaatselijke economie betekenis. Dit was de trekvaartverbinding richting Delft en personen- en goederen verplaatsten zich eeuwenlang via deze route. De komst van het spoor en de autowegen verminderden de betekenis van de Schie als verkeersroute.

De historische vaar- en waterwegen zijn belangrijke structurerende elementen in de stedenbouwkundige en landschappelijke structuur van onze gemeente.

Naast de Schie is ook de ligging nabij de Nieuwe Maas van groot belang. Schiedam had daardoor de beschikking over een vrij directe verbinding met de zee. Deze bepaalden het fortuin van de stad in nog grotere mate: eerst als havens voor de Schiedamse haringvloot, vervolgens als overslaghaven van de grondstoffen voor de jeneverindustrie en daarna als vestigingslocatie van scheepswerven.

Naast transport dienden de waterlopen ook voor het afvoer van overtollig water, met name uit de polders. De Poldervaart, gegraven rond 1280 is hier een bijzonder restant van. De vaart diende voor de afvoer van water uit vijf ambachten van het Hoogheemraadschap van Delfland.

Zicht op de binnenstad liggend aan de Schie

De inzet van de gemeente is om waar mogelijk de kwaliteit en de verbinding tussen stad, land en water te versterken en te verbeteren.

Jeneverstad van de wereld

Schiedam is sinds de achttiende eeuw dé brandersstad van Nederland en eigenlijk ook van de wereld. Het product heeft wereldfaam en de productie van moutwijnjenever is nationaal erkend als immaterieel erfgoed. Jenever zit nog steeds in het DNA van de historische binnenstad: molens, branderijen, distilleerderijen en woonhuizen van welvarende branders bepalen het aanzicht van de stad. Bijzonder is dat producenten ook tegenwoordig nog in de Schiedamse binnenstad hun gedistilleerde dranken produceren. Zij ontleen economische waarde aan die verbondenheid met Schiedam. Die verbondenheid staat voor kwaliteit, traditie, ambacht én vernieuwing. De monocultuur van jeneverproductie was uniek in Nederland en ook op mondiaal niveau onderscheidend. Het heeft gedurende lange tijd de stedelijke ontwikkeling bepaald. Voor Schiedam is het jenevererfgoed daarom cultuurhistorisch en economisch waardevol.

De jeneverindustrie bracht Schiedam veel rijkdom. Er was echter ook een schaduwzijde. De productie was zeer vervuilend – één verklaring voor de bijnaam Zwart Nazareth voor Schiedam – en bracht barre werkomstandigheden voor de arbeiders met zich mee. Zij leefden in armoede in slechte arbeiderswoningen. Van deze kant van de geschiedenis bleef door sloop en sanering weinig tot niets over.

Inzet is om het overgebleven jenevererfgoed te herstellen, te benutten en wanneer mogelijk beleefbaar te maken. Dit is complementair aan de inzet vanuit stadsmarketing, om Schiedam te profileren als Dutch Distillers District.

Interieur van voormalige branderij op Dirckzwagerterrein

Loodsen De Nieuwe Waterweg

Havens en scheepsbouw als motor voor de stad

In de twintigste eeuw vestigden diverse scheepswerven zich op Schiedams grondgebied langs de Nieuwe Maas. De stad groef en ontwikkelde nieuwe havens. De werven Gusto, Wilton Fijenoord en de Nieuwe Waterweg domineerden lange tijd de Schiedamse economie. Het faillissement en de sluiting van deze werven dreunden nog lange tijd na in de stad. Nu zijn er in de Schiedamse havens weer offshorebedrijven van wereldformaat gevestigd.

Door grootschalige sanering op het terrein van Gusto verdween een stuk van de identiteit van Schiedam. Dit verlies wordt nog steeds gevoeld in de stad. Het maakt duidelijk dat de gemeente met het nog overgebleven erfgoed, zoals de Wiltonvilla of het complex van De Nieuwe Waterweg, in het havengebied zorgvuldig moet omgaan.

De inzet van de gemeente is met het erfgoed zorgvuldig om te gaan, zonder uit het oog te verliezen dat het nog steeds een bedrijfsmatige omgeving betreft waar bedrijven ruimte moeten hebben voor ontwikkeling.

Kethel: een boerendorp in stedelijke context

Het dorp Kethel kent een geheel eigen en andere ontwikkeling dan de stad Schiedam. Kethel wordt eerder vermeld in historische bronnen en al in 1225 wordt hier een kerk gebouwd. Het dorp heeft zich ontwikkeld als onderdeel van de polders van Midden-Delfland en is daar historisch mee verbonden.

Pas met de annexatie door Schiedam in 1941 ontstond ruimtelijk verbondenheid met de stad Schiedam. Kethel zou in de naoorlogse jaren onherkenbaar

veranderen van een boerendorp in een groene uitloop van Delfland naar een historische dorpskern te midden van uitbreidingswijken. Het dorps karakter van Kethel bleef bewaard en op plekken zijn nog steeds elementen herkenbaar van het oorspronkelijke slagelandschap van de oude polders, zoals in Park Kethel, maar ook het gebied rond de Polderwetering.

De komende periode onderzoeken we of de dorpskern van Kethel als gemeentelijk beschermd dorpsgezicht aangewezen kan worden. Inzet is om de dorpskern Kethel en de kern rond Kerkbuurt als bijzondere samenhangende gebieden te behouden. Het nog aanwezige agrarische erfgoed, in de vorm van boerenerven met bebouwing, wordt waar nodig beschermd. Ook het landschappelijk aspect vraagt aandacht. Hierbij is aansluiting bij de cultuurhistorische hoofdstructuren van de provincie aan de orde, evenals samenwerking met de gemeente Midden-Delfland.

De dorpskern van het historische Kethel

Sporen van religie en geloof

Schiedam kent veel imposante religieuze gebouwen, zoals de Grote Kerk, de Havenkerk en de Liduina-basiliek. Met de aanwijzing tot Basiliek door de paus in 1990 bevindt die laatste zich op een korte Nederlandse erelijst. Deze statige monumenten staan op prominente plekken en bepalen het aanzien van de stad en de wijken. Midden in de historische kern van Kethel staat de Dorpskerk en aan de rand van het voormalige dorp, in de Kerkbuurt, staat de Jacobuskerk. Deze kerk is één van de pleisterplaatsen op de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella. De gemeente heeft als eigenaar bijzondere betrokkenheid bij de voormalige Rooms Katholieke begraafplaats aan de Vlaardingerdijk.

De Havenkerk aan de Lange Haven

Vrijwel uniek in Nederland is dat Schiedam een eigen heilige heeft: Liduina. Een val op het ijs maakte haar bedlegerig. Zij kreeg visioenen en in haar nabijheid vonden wonderen plaats. Al tijdens haar leven en ook daarna, ontstond een wijdverbreide Liduina-verering. In 1890 werd haar heiligheid door de paus erkend.

Inzet is om specifiek beleid te ontwikkelen rond het religieus erfgoed in onze gemeente. Een kerkensie, waartoe het rijk onze gemeente financieel in staat stelt, helpt ons om te anticiperen op toekomstige opgaven rond deze bijzondere gebouwen, omdat deze meestal ook beeldbepalend zijn voor de plaatselijke omgeving.

1.3 Meervoudige perspectieven op erfgoed

Samen met de stad hebben we de verhaallijnen voor nu bepaald. We realiseren ons dat verhalen aan verandering onderhevig zijn, ook als je dit vanuit verschillend perspectief benadert. Wij willen graag dat onze erfgoedverhalen aansprekend zijn voor alle Schiedammers. Wat we samen belangrijk vinden kan op termijn veranderen of we kunnen gezamenlijk nieuw erfgoed ontwikkelen. We willen open oor en oog houden voor deze ontwikkeling. Op termijn kan dit leiden tot aanvullingen of aanpassingen binnen de verhaallijnen of zelfs tot nieuwe verhaallijnen.

Stedelijk Museum Schiedam: een bijzondere partner

Binnen onze stad hebben wij diverse instellingen die zich ook bezig houden met het verhaal van de stad,

zoals het gemeentearchief. De afgelopen tijd is met name het Stedelijk Museum Schiedam succesvol in het ophalen van Schiedamse verhalen vanwege de hernieuwde aandacht voor de eigen historische collectie. Zij nodigen Schiedammers uit hun verhaal te doen. Die hernieuwde kennis krijgt een plek in een

vaste historische presentatie. Daarbij probeert het museum de iconische Schiedamse verhalen zo meestemmig en verrassend mogelijk te brengen. Vanuit ons monumenten- en erfgoedbeleid willen hier bij aansluiten en kennis meenemen in onze uitwerking van verhaallijnen.

2 Benutten

De Atlas voor de Gemeenten uit 2018 beschrijft dat gemeenten met een historisch profiel economisch een betere uitgangspositie hebben. Erfgoed geeft kwaliteit aan de stad en vertegenwoordigt economische waarde. Met een sterke eigen identiteit profileert de gemeente zich binnen en buiten de regio als unieke vestigingslocatie voor bedrijven en bewoners. Herbestemming van monumenten en gebruik van erfgoedwaarden creëren maatschappelijk en economisch meerwaarde. De uitkomsten uit het participatietraject tonen aan dat Schiedammers daar in meerderheid ook zo over denken. De gemeente wil, in aansluiting op dit inzicht, herbestemming van monumenten en ander historisch vastgoed stimuleren en faciliteren en zo deze ontwikkelkracht benutten. De gemeente trekt hierbij op met ontwikkelaars en eigenaren. In de afgelopen beleidsperiode is hier al veel ervaring mee op gedaan.

2.1 Herbestemming en hergebruik bevorderen

Herbestemming van monumenten is en blijft een belangrijk thema binnen monumentenzorg.² Verlies van een functie betekent verlies van de economische drager en dan dreigt verwaarlozing en verval. Een goede nieuwe bestemming maakt behoud van het monument mogelijk.

² Met herbestemming bedoelen we binnen monumentenzorg niet zozeer een wijziging van het bestemmingsplan, maar het geven van een functie aan een gebouw die afwijkt van de oorspronkelijke functie waarvoor het gebouw is ontworpen. Voorbeelden zijn het gebruik van een kerkgebouw als evenementenlocatie of het indelen van een groot herenhuis in appartementen. Hiervoor kan natuurlijk ook een wijziging in het bestemmingsplan noodzakelijk zijn.

De gemeente ziet er vanuit de wettelijke taak rond vergunningverlening op toe dat een bestemmingswijziging niet leidt tot te zware aantasting van monumentale waarden. Tegelijkertijd wil de gemeente herbestemming van monumenten stimuleren en eigenaren helpen bij hun opgaven. We willen natuurlijk het liefst het juiste gebruik bij het juiste gebouw. Dat vraagt om een proactieve houding om ontwikkelingen mogelijk te maken, bijvoorbeeld in bestemmings- en omgevingsplannen of in beleid over gebruiksmogelijkheden, zoals horecabeleid. Iedere herbestemming vereist maatwerk. Herbestemming van gebouwen die behoren tot de verhaallijnen van onze stad krijgen daarbij bijzondere aandacht. Gemeentelijk beleid is complementair aan het rijksbeleid en provinciaal beleid voor herbestemming.

De komst van de Omgevingswet biedt de kans om in de totale afweging van belangen, het belang van een goede herbestemming extra gewicht te geven.

Visie op religieus erfgoed

De toenemende ontkerkelijking heeft grote gevolgen voor de toekomst van monumentale kerkgebouwen. Voor deze gebouwen - bakens in het stedelijk landschap - is het door hun specifieke vorm en opzet vaak lastig een nieuwe bestemming te vinden. Kosten voor onderhoud vormen een struikelblok, zeker als er onderhoudsachterstanden zijn ontstaan. De omvang van de opgave is voor Schiedam op dit moment onvoldoende in beeld. Het rijk biedt de mogelijkheid om van deze opgave werk te maken door het beschikbaar stellen van een bijdrage. Wij stellen met deze rijksbijdrage een zogenaamde kerkenvisie op. Hierin bepalen we, samen met eigenaren en kerkgenootschappen, welke maatregelen in Schiedam passend zijn om mogelijke leegstandsproblematiek voor te zijn.

Kader bij verkoop monumentaal vastgoed door gemeente

De gemeente is een belangrijke eigenaar van beschermde monumenten. Het vastgoedbeleid voorziet in de verkoop van dat gedeelte van het vastgoed

dat niet nodig is voor de uitoefening van gemeentelijke taken. Hier horen ook beschermde monumenten bij. In het belang van goede erfgoedzorg moet de gemeente op voorhand aan potentiële kopers duidelijk maken welke kaders gelden bij herontwikkeling en noodzakelijke restauraties.

Stadsherstel Maassteden BV: een bijzondere partner

In 2016 is Stadsherstel Maassteden BV opgericht. De gemeente Schiedam is sinds 2018 aandeelhouder in deze BV. Stadsherstel Maassteden heeft als doelstelling om in de gemeente Maassluis, Vlaardingen en Schiedam monumentaal vastgoed aan te kopen, te herbestemmen en duurzaam in exploitatie te nemen. De BV streeft hierbij een maatschappelijk doel na en wordt hierin gesteund door zijn aandeelhouders: gemeenten en met name lokale fondsen. Voordeel is dat Stadsherstel op een andere wijze met rendement om kan gaan en toegang heeft tot andere financieringsmogelijkheden, waardoor het belang van het monument beter kan worden bediend. We zetten in op het continueren van de samenwerking en het inzetten van specifieke expertise van Stadsherstel bij monumentale opgaven in onze stad.

2.2 Erfgoedwaarden benutten in gebiedsontwikkeling

Net als bij individuele monumenten, leidt het strategisch gebruik van bestaande erfgoedwaarden bij gebiedsontwikkeling tot meerwaarde. Erfgoed geeft identiteit aan het gebied en is een middel om betrokkenheid bij een gebied te organiseren. Om die reden is het van belang om bij gebiedsontwikkelingen op voorhand deze erfgoedwaarden in beeld te brengen en hier gewicht aan toe te kennen. In gebieden die behoren tot de verhaallijnen is dit gewicht groter. Een goed voorbeeld is de ontwikkeling rond Nieuw-Mathenesse waarbij de geschiedenis van de glasfabriek kansen biedt als uitgangspunt voor herontwikkeling. Gemeente en ontwikkelaar trekken hier bij voorkeur samen in op, waarbij de gemeente zijn ambitie duidelijk maakt. De aanpak leidt enerzijds tot behoud en inzet van monumentale historische bebouwing en anderzijds tot economische meerwaarde, vanwege een aansprekend verhaal waar (toekomstige) bewoners identiteit aan kunnen ontleen.

De binnenstad kent een aantal ontwikkellocaties. Ook hier is de inzet om een goede balans te vinden tussen

de aanwezige erfgoedwaarden en monumenten in het gebied en de moderne toevoegingen. Uitgangspunt is om de herontwikkeling aan te sluiten bij de historische structuur en karakteristiek van het gebied en de binnenstad, zowel bij grote als kleine locaties. In een aantal beperkte gevallen, in gebieden waar veel gesloopt is, is het van belang om de historische stedenbouwkundige verbanden te reconstrueren om samenhang in de stad terug te brengen. We streven daarbij niet naar reconstructies van verdwenen historische gebouwen.

2.3 Duurzaamheid en monumenten- en erfgoedzorg

Onze beleidsambities rond het duurzaamheid plaatsen wij bewust in het hoofdstuk benutten. Verduurzaming is onderdeel van de opgave voor goede en toekomstbestendig gebruik van monumenten en monumentale gebieden. Verduurzaming betreft zowel energiegebruik, als meer klimatologische opgaven als waterberging en verdroging. Erfgoed vraagt om een eigen aanpak. Met haar klimaatdoelstellingen heeft de gemeente duidelijke doelen voor ogen op het gebied

De oude silo's van de Glasfabriek in Nieuw-Mathenesse

van duurzaamheid. Het beleid voor monumenten en erfgoed draagt hier in de komende periode zo veel mogelijk aan bij.

Duurzaamheid op het gebied van energiegebruik en monumentenzorg vragen om maatwerk: standaardoplossingen voor moderne huizen kunnen vaak niet worden toegepast. Verkeerde isolatie kan bijvoorbeeld ernstige vochtschade veroorzaken en de plaatsing van zonnepanelen op daken van monumenten, zichtbaar of niet, is niet altijd mogelijk. De Schiedammers geven ons in grote meerderheid aan dat zichtbare energieopwekking op en aan monumenten niet gewenst is. Om die reden kunnen collectieve oplossingen voor energieopwekking op moderne daken buiten het zicht in een monumentale omgeving een oplossing zijn.

De gemeente wil duurzaamheidsmaatregelen aan monumenten stimuleren door gerichte informatie beschikbaar te stellen over mogelijkheden, door zelf met voorbeeldprojecten het goede voorbeeld te geven en door heldere kaders te stellen over de toelaatbaarheid van ingrepen in het kader van vergunningverlening. Voor een gedegen beleid voor duurzaamheid bij monumenten en historisch belangrijke gebieden zoals de binnenstad en dorpskern Kethel dienen we heldere kaders te hanteren over de toelaatbaarheid van ingrepen. Deze algemene kaders moeten zo veel mogelijk vastgelegd worden in het gemeentelijk welstandsbeleid (gaat op in omgevingsplan). Bij beschermde monumenten hanteert de adviescommissie monumenten ook de beoordelingskaders van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

2.4 Financieringsinstrumenten

Ons doel is om eigenaren van panden zo veel mogelijk te helpen met hun opgaven rond behoud en herbestemming. Financiering is hierbij een belangrijk onderwerp. Met name voor rijksmonumenten geldt een uitgebreid stelsel van financieringsmogelijkheden en subsidies vanuit het rijk en de provincie. Naast subsidies is het systeem voor financiering van rijksmonumenten ook gericht op laagrentende hypothecaire leningen door het Nationaal Restauratiefonds (NRF). Het NRF heeft de afgelopen periode zijn missie geëvalueerd en heeft zijn werkgebied verbreed naar aspecten van publieksparticipatie en duurzaamheid.

Schiedams Monumentenfonds

De gemeente beschikt met het Schiedams Monumentenfonds over een eigen revolverend fonds, van waaruit laagrentende hypothecaire leningen worden verstrekt aan eigenaren van gemeentelijke monumenten voor onderhoud aan en restauratie van hun panden. Dit betreft een subsidie. Met name bij de aankoop van een gemeentelijk monument blijkt financiering van onderhoud en restauratie interessant. De aanvraag voor de lening loopt dan direct mee in de totale financiering. In lijn met het NRF heeft de gemeente de doelstelling van het Monumentenfonds verbreed van enkel restauratie naar restauratie én verduurzaming. De gemeente zet in op goede communicatie over mogelijkheden van financiering vanuit het fonds.

3 Beleven

Schiedam profileert zich in haar stadsmarketing langs de kernwaarden authentiek, vernieuwend en levendig. De belofte van authenticiteit wordt voor een belangrijk deel ingelost door de monumentale omgeving in de binnenstad. Beleving vraagt om toegankelijkheid van die monumenten. We maken daarmee bedrijven enthousiast over Schiedam als vestigingsplaats, verrijken het woon- en leefmilieu voor onze bewoners en zijn aantrekkelijk voor recreatieve bezoekers. Daarmee heeft erfgoed een directe economische waarde. Met dit beleid willen we inzetten op het beleefbaar en toegankelijk maken van dit erfgoed om de potentie van onze bijzondere historische identiteit uit te dragen.

3.1 Authentiek, levendig en vernieuwend

Ons monumenten- en erfgoedbeleid creëert randvoorwaarden voor onze marketingstrategie door het creëren van plekken die verrassend en aansprekend zijn: plekken waar mensen graag verblijven.

De bibliotheek in de herbestemde Kornbeurs

Herbestemming en gebiedsontwikkeling lenen zich hiervoor. We hebben ervaring opgedaan over de rol daarbij van monumentenzorg, bijvoorbeeld met de bestemming van de Kornbeurs tot aansprekende en groene bibliotheek en de verbouwing van de Waag. Dit zijn altijd processen waarin samenwerking voorop staat: met de eigenaren, initiatiefnemers en gebruikers van de monumenten. We willen blijven investeren in die samenwerking.

We zetten in op dat belangrijke monumenten op een of andere wijze toegankelijk zijn of worden. Veel van onze culturele instellingen zijn gevestigd in bijzondere monumentale gebouwen. Eigenaren van monumentale kerkgebouwen zetten steeds meer in op nevenfuncties, vaak met een cultureel karakter. We willen hen graag hierbij ondersteunen en dit nemen we mee in de op te stellen kerkenvisie.

Dutch Distillers District

De door Schiedammers meest herkende verhaallijn is die van Schiedam als jeneverstad. Het hoeft dan ook niet de verbazen dat Schiedam, binnen de stadsmarketing, de binnenstad en Nieuw-Mathenesse

profileert als Dutch Distillers District. De aanwezigheid van wereldspelers op het vlak van gedistilleerd en de aanwezigheid van bijzonder en specifiek erfgoed is de basis voor het verder uitwerken van deze verhaallijn. Daar hoort ook bij het verhaal van de Schiedamse molens, van de Brandersbuurt en andere aspecten die nu nog verborgen zijn in de stad. Het verhaal van de jeneverstad wordt in de komende maanden/periode verder uitgewerkt. Dit vraagt om zorgvuldige omgang met dat unieke erfgoed. Inzet is om deze identiteit verder te versterken en het jenevererfgoed als werelderfgoed te positioneren en beter beleefbaar te maken.

750 jaar Schiedam

In 2025 viert Schiedam dat de stad 750 jaar stadsrechten bezit. Dit vraagt om zorgvuldige voorbereiding en niet alleen voor de inhoud van festiviteiten. Schiedam wil het evenement mede gebruiken om zich definitief en onbetwistbaar te profileren als een historische stad van betekenis met uniek erfgoed. We werken samen met bewoners, ondernemers en instellingen. De gemeente werkt voortdurend aan coalitievorming. Vanuit het beleidsveld monumenten en erfgoed zet de gemeente in op versterking van het erfgoed, door het wegwerken van restauratie- en

onderhoudsachterstanden en door het versterken van de kennis van ons gebouwde erfgoed.

Inrichting openbare ruimte en aankleding van de stad

De openbare ruimte is bepalend voor de ervaring en beleving van de historische omgeving. De inrichting en het beheer van de openbare ruimte is een belangrijke taak van onze gemeente. Binnen het beschermde stadsgezicht en in de historische dorpskern Kethel streeft de gemeente naar een consequente inrichting van de straten, waarbij wordt aangesloten bij de functie binnen het stedelijk netwerk. Hierbij maken we dus onderscheid tussen hoofdroutes, secundaire straten en stegen en met de historische inrichting daarvan. We passen natuurlijke en gebakken materialen toe, met het behoud van historische klinkers en natuurstenen kinderkoppen als uitgangspunt. Historisch straatmeubilair wordt behouden, zoals verlichtingsarmaturen die passen bij de historische omgeving. Moderne toevoegingen zoals verkeersborden, reclame en informatieborden beperken we zo veel mogelijk. Om routes aantrekkelijk te maken, zetten we in op verlevendiging door passende kunstuitingen en/of aanbrengen van historische gevelreclames.

3.2 Open Monumentendagen

Open Monumentendagen is een landelijk evenement, dat al meer dan 25 jaar bestaat. Het stelt zich tot doel om het draagvlak en de kennis over monumenten te vergroten door het openstellen van zo veel mogelijk monumenten rond een thema. Schiedam doet al sinds de start van de Open Monumentendagen mee. Het comité Open Monumentendagen bestaat uit vrijwilligers met ondersteuning door monumentenzorg Schiedam. De gemeente verzorgt de uitgave van het Open Monumentendagenboekje en de coördinatie van openstelling van de panden. Open Monumentendagen behoort tot de top-10 van meest belangrijke evenementen voor Schiedam. De gemeente zet in op behoud van dit aansprekende evenement.

3.3 Kennisontwikkeling

Met het oog op kennisontwikkeling hebben wij behoefte aan een meer fundamenteel onderzoeksprogramma naar de monumenten van Schiedam. Hierbij zijn de gebouwen zelf ook nadrukkelijk een informatiedrager en bron van kennis: de bouwmaterialen en bouwmethoden vertellen het verhaal over de ouderdom en de totstandkoming van het gebouw. Samen met het gemeentearchief en de Historische Vereniging Schiedam werken we aan een onderzoeksagenda. Samenwerking met universiteiten of hogescholen, door onderzoeksstages, is daarbij uitgangspunt.

Het is van belang om de aanwezige kennis zo veel mogelijk toegankelijk te maken voor een breed publiek. Dit kan via informatieborden bij monumenten, historische wandelroutes vanuit het I-punt maar ook door publicatie van onderzoek in bijvoorbeeld het tijdschrift van de Historische Vereniging Schiedam, het toegankelijk maken van de resultaten van dit onderzoek in de bibliotheek van het gemeentearchief. De gemeente zet actief in op het openbaar maken van beschikbare kennis, zodat iedereen dit kan gebruiken. Vanzelfsprekend respecteren wij hierbij regels met betrekking tot auteursrecht.

Historische Vereniging Schiedam: een bijzondere partner

De Historische Vereniging Schiedam behartigt het Schiedams erfgoed van de stadsregio Schiedam in de breedste zin van het woord en heeft belang bij goede monumentenzorg in Schiedam. De vereniging publiceert over de historie en historische panden in hun blad Scyedam en doet dit door het onderzoeken, vastleggen en documenteren van informatie en door het volgen van ontwikkelingen rond Schiedams erfgoed. De vereniging stimuleert aanpak van beeldbepalende historische panden die nu nog in verwaarloosde staat verkeren. Hiervoor heeft de vereniging bijzondere werkgroepen, zoals de werkgroep historische bebouwing (gebouwd erfgoed) en de werkgroep Kethel. Bij de voormalige Rooms Katholieke begraafplaats – eigendom van de gemeente – zet een nieuw opgerichte werkgroep zich in voor herstel en goed onderhoud. De werkgroep wenst de begraafplaats toegankelijk te maken door informatiedeling, publicaties en tentoonstellingen.

4 Behouden

Uit de enquête met de stad blijkt dat Schiedammers het behoud van erfgoed en monumenten erg belangrijk vinden. Dat heeft ook te maken met het breed gedeelde gevoel dat er al veel waardevols is verdwenen. Monumentenzorg heeft bij uitstek als doel om belangrijke historische bouwwerken en gebieden te behouden en te beschermen. Monumentenzorg is er op gericht erfgoed en monumenten te behouden. Dit is een belangrijke taak van de overheid, waarbij de gemeente een centrale rol inneemt. De gemeente beschikt over een omvangrijk wettelijk instrumentarium, met verschillende beschermingsregimes. Dit hoofdstuk gaat over de wijze waarop wij dit instrumentarium inzetten voor het behoud.

4.1 Eigenaar centraal

Het succes van monumentenzorg is het succes van eigenaren die zich inzetten voor het behoud van hun pand. De gemeente stelt zich, naast de behartiging van haar wettelijke (beleids)taken, vooral tot doel de eigenaren hierin zo veel mogelijk te ondersteunen en hun inzet te waarderen. Voor de uitvoering van het beleid is goed contact met eigenaren cruciaal. Om invulling te geven aan de wens om eigenaren te ondersteunen, is kennis vereist van hun uitdagingen bij het beheer van hun bezit. De gemeente wil eigenaren goed informeren over alle aspecten rond monumentenzorg. De gemeente geeft laagdrempelig informatie over belangrijke zaken, als onderhoud, financiering en vergunningprocedures.

4.2 Omgevingswet

Het wettelijke kader van de erfgoed- en monumentenzorg staat op het punt ingrijpend te veranderen door de komst van de Omgevingswet. Ons erfgoedbeleid geeft vorm en richting aan de wijze waarop onze gemeente met het onderdeel erfgoed binnen dit nieuwe stelsel wil omgaan. Naast wettelijke vereisten

kent de wet namelijk ook beleidsvrijheid toe. De Omgevingswet verplicht de gemeente tot het opstellen van een Omgevingsvisie voor het hele grondgebied van de gemeente én een Omgevingsplan. De gemeente heeft tot 2024 de tijd om een Omgevingsvisie vast te stellen.

Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie legt de gemeente een brede visie vast op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Uit de gesprekken met de stad blijkt dat erfgoed een belangrijke waarde vertegenwoordigt. Dit vertaalt zich vooralsnog in: 'Schiedammers zijn trots op de historie en de toekomst van de stad'.³ Dit raakt de identiteit van de stad en vertaalt zich ruimtelijk in de inzet van historische kwaliteit voor toekomstige ontwikkelingen. De input vanuit het erfgoedbeleid voor de omgevingsvisie laat zich vertalen in enerzijds de concretisering van de trots in de verhaallijnen en anderzijds in de ambities met dat erfgoed: benutten, beleven en behouden. De verhaallijnen en de ambities zullen worden verankerd in de Omgevingsvisie.

³ *Agenda Schiedam 2030*

Reacties uit de stad

“Er zijn wel historische gebouwen en straatjes gesloopt in het verleden, wat jammer is. Nu zouden deze panden worden gerestaureerd en behouden blijven, maar destijds werd dat anders gezien helaas.”

“Schiedam heeft nog behoorlijk wat Erfgoed. Er is echter ook heel onzorgvuldig gesloopt in het verleden en veel lelijks teruggebouwd wat de waardevolle plekken soms neerhaalt.”

“Schiedam zo laten en geen historische gebouwen meer slopen. Liever opknappen en eventueel woningen van maken...”

Omgevingsplan

De visie vraagt om precieze uitwerking en vertaling naar ruimtelijke consequenties, regels en randvoorwaarden. Deze worden neergelegd in het Omgevingsplan. Dit vraagt om zorgvuldige inventarisatie en identificatie van ruimtelijk erfgoed. Vervolgens moet worden bepaald welke consequenties we aan de geïnventariseerde waarden willen verbinden en hoe we invulling geven aan onze wettelijke taken rond beschermde monumenten. Dit leggen we in het Omgevingsplan vast.

4.3 Erfgoed inventariseren en selecteren

Monumentenlijsten

De gemeente Schiedam kent 236 rijksmonumenten en 356 gemeentelijke monumenten. De historische binnenstad is door het rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht. De bescherming ervan vormt de basis van ons gevoerde monumentenbeleid. De grondslag voor de aanwijzing verschilt. Aanwijzingen van rijksmonumenten zijn gebaseerd op de Erfgoedwet en die van gemeentelijke monumenten op de Erfgoedverordening. De aanwijzing als beschermd stadsgezicht is gebaseerd op de Erfgoedwet, maar zal na invoering van de Omgevingswet daar worden geregeld.

Aanwijzingen van monumenten of beschermde gezichten op rijksniveau worden de komende periode niet verwacht, omdat het rijk daar zeer terughoudend mee is. De gemeente wijst gemeentelijke monumenten aan op grond van de gemeentelijke Erfgoedverordening. Hierbij streven wij naar een betrouwbare, goed afgewogen monumentenlijst. In de afgelopen jaren hebben wij een inventarisatie uitgevoerd, die de basis vormt voor aanvullingen op de monumentenlijst. Het betreft

individuele panden, die met name zijn aangewezen vanwege bijzondere kwaliteiten. Selectie en beoordeling vindt plaats op basis van de criteria: architectonische waarde, stedenbouwkundige waarde, cultuurhistorische waarde, gaafheid en herkenbaarheid. De monumentenlijst vormt in zekere zin een afspiegeling van de gemeentelijke geschiedenis en met name van de voor die geschiedenis belangrijke gebouwtypen in de gemeente. Het betreffen overwegend aan de jeneverproductie gerelateerde industriepanden en woonhuizen.

Op grond van de Erfgoedverordening houdt de gemeente een erfgoedregister bij. In dit register worden alle aangewezen monumenten en beschermde stadsgezichten opgenomen. In dit register worden in ieder geval de plaatselijke aanduidingen vermeld en een omschrijving van het object. Het register is voor iedereen toegankelijk en de vereiste informatie is in het register aanwezig. In kader van het Digitaal Stelsel Omgevingswet, dat de digitale ontsluiting van relevante beschikbare gegevens ondersteunt, zullen we voor erfgoed beoordelen welke informatie kan worden ontsloten, waarbij we minimaal aan de wettelijke vereisten zullen voldoen.

Cultuurhistorische waardenkaarten

De in dit beleid benoemde verhaallijnen zullen worden uitgewerkt in cultuurhistorische waardenkaarten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van beschikbare gegevens. De relevante monumenten, de landschappelijke en stedelijke structuren worden opgenomen op deze waardenkaart. Deze hebben in eerste instantie een beschrijvend, inventariserend en waarderend karakter. In tegenstelling tot de individuele monumenten gaat het hier om de ruimtelijke samenhang tussen de verschillende componenten. De cultuurhistorische waardenkaarten worden ingebracht in de omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Beeldbepalende panden?

Gemeenten hanteren soms de categorie beeldbepalende panden als een derde categorie naast rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Deze term is soms verwarrend, omdat juist de beschermde monumenten het beeld bepalen. Om die reden kiezen wij er voor deze term niet te gebruiken. Wel worden op de cultuurhistorische waardenkaarten panden en structuren benoemd die ondersteunend zijn aan de te beschermen karakteristiek, zodat ook hun cultuurhistorische waarde kan worden meegewogen bij ontwikkeling. Bij toekomstige ontwikkelingen kan het belang voor behoud van deze historische panden, als onderdeel van een verhaallijn, beter onderbouwd en daarmee passend beschermd worden. Dit krijgt vorm binnen de cultuurhistorische waardenkaarten.

Stadskarakteristieken

Naast de brede verhaallijnen, die het aandachtsgebied vanuit het vakgebied van ruimtelijke erfgoedzorg bepalen, zijn overal in de stad waardevolle en interessante stedenbouwkundige structuren aanwezig. Vaak hebben deze een geschiedenis. Vanuit de vakgroep stedenbouw en landschap zijn deze structuren in kaart gebracht. Zij laten kwaliteiten zien die aanwezig zijn, versterkt kunnen worden en benut bij ruimtelijke opgaven. De stadskarakteristieken hebben een stadsbrede dekking (in tegenstelling tot de cultuurhistorische waardenkaarten) en worden ook verankerd in de omgevingsvisie en het omgevingsplan.

4.4 Beschermingsregimes

Monumentale bescherming

Hoewel de aandacht in de erfgoedzorg zich verbreed van object naar omgeving, is de monumentenzorg in veel opzichten nog steeds objectgericht. De rijks- en gemeentelijke monumenten zijn individueel beschermd door middel van vergunningstelsels. Eigenaren van beschermde monumenten moeten voor bepaalde ingrepen, die de instandhouding van het monument kunnen raken, vergunningen aanvragen. De gemeente is bij de vergunningprocedure van zowel rijks- als gemeentelijke monumenten het bevoegd gezag. Over onze inzet bij de vergunningsprocedure, wordt in paragraaf 5.5. uitgebreid stilgestaan. Bij de overgang naar de Omgevingswet wordt uitgegaan dat de bescherming gelijkwaardig zal blijven.

Soms bestaat onzekerheid over de reikwijdte van de bescherming. Voor rijks- en gemeentelijke monumenten geldt dat het gehele pand in principe bescherming geniet (exterieur, interieur, bouwkundige structuur), maar dat evident moderne toevoegingen buiten die bescherming vallen. Eigenaren die zekerheid zoeken, kunnen altijd contact opnemen met de gemeente. Voor gemeentelijke monumenten is bij de recente aanwijzingen, indien mogelijk, in de redengevende omschrijving aangegeven wat niet tot het beschermde gedeelte behoort, bijvoorbeeld als het interieur sterk is gewijzigd. De reikwijdte van de bescherming bepaalt immers mede de vergunningplicht. Voor de onderdelen die expliciet niet tot het beschermde gedeelte behoren, geldt geen vergunningsplicht. Over het algemeen is de redengevende omschrijving echter vooral een beschrijving van het monument gericht op identificatie. Het is dan ook niet geschikt om de reikwijdte van de monumentale bescherming alleen hier uit af te leiden. De beschrijving en de waardering betreffen bovendien niet een limitatieve opsomming van beschermde onderdelen. Dat is ook niet mogelijk, omdat de kennis over monumenten nooit volledig is. Monumentale en erfgoedwaarden komen vaak pas bij wijzigingen aan monumenten aan het licht. Deze kennis ontsluiten we zo veel mogelijk.

Voor rijksmonumenten geldt dat geen vergunning hoeft te worden aangevraagd voor wijzigingen aan niet-monumentale onderdelen en voor normaal onderhoudswerk. In de Erfgoedverordening is dit gevolgd voor gemeentelijke monumenten. De ambtenaren monumentenzorg helpen eigenaren bij het beoordelen hiervan, juist omdat eigenaren niet altijd kunnen beoordelen of er monumentale waarden in het geding zijn. Bij de beoordeling van eventuele vergunningplicht voor rijksmonumenten hanteert de gemeente de richtlijnen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De gemeente hanteert dezelfde uitgangspunten voor gemeentelijke monumenten.

Nieuw in de Omgevingswet is dat voor beschermde rijksmonumenten gekeken moet worden of de reikwijdte van de bescherming zich ook uitstrekt naar de directe omgeving. Bij de voorbereidingen voor het nieuwe stelsel wil de gemeente aan deze mogelijkheid vorm en inhoud geven, in lijn met de landelijke ontwikkelingen.

Planologische bescherming – beschermd stadsgezicht

In 2005 is de historische binnenstad van Schiedam door het rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht. Deze aanwijzing geeft aan dat de binnenstad bijzondere kwaliteiten heeft, die nationaal van belang

worden geacht. In het beschermde stadsgezicht vormen de oorspronkelijke structuur en de nog aanwezige historische bebouwing een belangrijk uitgangspunt bij ontwikkelingen. De gemeente behartigt in zijn ruimtelijke ordening dit belang bij behoud. De oorspronkelijke structuur in combinatie met het aanzien van historische bebouwing worden beschermd via een conserverend bestemmingsplan en uitwerking in welstandskaders. Er is onderscheid tussen gebieden die relatief gaaf zijn versus gebieden die sterk gewijzigd zijn. In de relatief gave gebieden ligt in principe de bebouwingsmassa vast. Bij sloop en toevoegingen van nieuwbouw moet worden onderbouwd dat dit de erfgoedwaarden herstelt of versterkt. Deze afwegingen worden gemaakt in het omgevingsvergunningstraject. Voor grotere herontwikkellocaties worden telkens afzonderlijke beeldkwaliteitsplannen opgesteld waarbij specifiek wordt vastgelegd hoe (verloren) waarden worden hersteld en stedenbouwkundig weefsel aangeheeld.

Planologische bescherming – erfgoedwaarden in ruimtelijke plannen

Erfgoedwaarden moeten sinds 2012 verplicht in ruimtelijke plannen worden opgenomen, zowel in de structuurvisie als in het bestemmingsplan. Zo wordt de objectgerichte erfgoedzorg veranderd in een omgevingsgerichte erfgoedzorg. Met de komst van de Omgevingswet wordt deze ontwikkeling naar omgevingsgerichte erfgoedzorg nogmaals versterkt. De verankering vindt dan plaats via de omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Verankering van erfgoed in de ruimtelijke ordening is gericht op een zorgvuldige omgang met het erfgoed binnen de snelle en omvangrijke veranderingen in de inrichting van stad en land. Het belang van het cultureel erfgoed dient volwaardig te worden meegenomen in de integrale afweging van belangen die plaatsvindt ten behoeve van het goed functioneren van de ruimte. Planologische bescherming vraagt dus op voorhand om een weging van het belang van behoud van deze geïnventariseerde waarde. Objecten die alleen via de ruimtelijke ordening worden benoemd als cultuurhistorisch waardevol, zijn altijd onderdeel van een beschermingswaardige structuur en maken deze mede afleesbaar. Het behoud is gericht op het afleesbaar houden van die structuur.

Het meewegen van in bestemmingsplannen en straks omgevingsplannen benoemde erfgoedwaarde is niet eenvoudig en zal zo concreet mogelijk moeten worden gemaakt. Hierbij hanteert de gemeente het uitgangspunt dat het belang van behoud en versterking van

erfgoed dat behoort tot de verhaallijnen zwaarder wordt gewogen binnen de totale ruimtelijke opgave. Ook is het mogelijk dat advisering door de commissie ruimtelijke kwaliteit wordt vereist als een project erfgoedwaarden van de verhaallijnen raakt. De waarde van stadskarakteristieken buiten de verhaallijnen, worden op grond van erfgoedbelang minder zwaar meegewogen. Dat laat onverlet dat er andere belangen samenhangen met die karakteristiek die zorgen voor een zwaardere weging. In het omgevingsplan zal dit per geval verder worden uitgewerkt, zodat initiatiefnemers kennis kunnen nemen van de gemeentelijke ambities en dit in hun project kunnen opnemen.

4.5 Vergunningen voor wijzigingen aan monumenten

Sinds 2009 geldt het decentraal stelsel in de rijksmonumentenzorg, waarbij de gemeente een belangrijk deel van de taken op het gebied van vergunningen voor wijzigingen aan rijksmonumenten heeft overgenomen. De gemeente dient de expertise te hebben om de aanvragen te kunnen beoordelen en te behandelen. Dit vraagt om ambtelijke deskundigheid op het gebied van restauratie, bouwtechniek en architectuurgeschiedenis. De gemeente wil deze expertise op peil houden.

De ambtenaren belast met monumentenzorg coördineren de afhandeling van de aan monumentenzorg gerelateerde onderdelen van omgevingsvergunning. Het vergunningdeel voor monumenten wordt door de betrokken ambtenaren opgesteld. Hieraan kunnen voorwaarden worden gesteld. De grondslag voor de vergunningsprocedure ligt in wetgeving en in de gemeentelijke Erfgoedverordening. In het kader van goede communicatie met eigenaren willen we de procedure en stappen zo goed mogelijk inzichtelijk maken.

De gemeente streeft naar eenvoudige en toegankelijke toetsing van initiatieven. We bieden eigenaren de mogelijkheid om in een vroeg stadium vooroverleg te plegen rond bouw- of restauratieplannen van gemeentelijke en rijksmonumenten. Op deze wijze krijgen eigenaren zo eenvoudig en tijdig mogelijk informatie over de (on)mogelijkheden van voorgenomen wijzigingen en over de procedure. Er wordt gestreefd naar een plan waar op hoofdlijnen overeenstemming over is. Aan overleg met de ambtenaren zijn geen kosten verbonden. Voor een (concept)vergunning worden leges gevraagd, die ook zien op de kosten voor advisering van monumentenzorg.

Indieningsvereisten

Voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van een vergunningaanvraag hanteert de gemeente indieningsvereisten. De indieningsvereisten voor rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten zijn gelijk.⁴ Ieder plan is uniek en telkens zal bepaald moeten worden welke gegevens essentieel zijn voor de planbeoordeling.

Bouwhistorisch onderzoek en waardestelling

Voor een beoordeling van de toelaatbaarheid hiervan is kennis over het monument en het monumentale belang van zijn onderdelen gewenst. Een belangrijk instrument om de cultuurhistorische en monumentale waarden in beeld te brengen is een bouwhistorisch onderzoek en een bijbehorende waardestelling. Voor het uitvoeren van een bouwhistorisch onderzoek verwijzen wij naar de landelijke richtlijnen.⁵ Niet voor iedere ingreep aan een monument is een volledig bouwhistorisch onderzoek nodig. Er wordt afgewogen of op basis van de andere beschikbare gegevens de monumentale waarden afdoende in beeld zijn om tot

een inhoudelijk oordeel te komen. Het staat monumentenzorg altijd vrij om een dergelijk onderzoek te vragen, ook als dat enkel is gericht op de documentatie van de bestaande toestand.

Kleurwijziging en kleuronderzoek

Kleurwijziging is vergunningplichtig. Kleuronderzoek bij het pand kan een voorgestelde kleurwijziging onderbouwen en heeft altijd de voorkeur. In tegenstelling tot andere gemeenten, is er in Schiedam geen fundamenteel onderzoek gedaan naar historische kleurafwerkingen op monumenten. Kleuronderzoeken uit omliggende gemeenten (Dordrecht, Delft en Vlaarding) mogen als inspiratie voor eigenaren dienen. Uitgangspunt is dat de kleurcombinaties, zoals in deze onderzoeken beschreven, toepasbaar zijn bij de architectuur van het beschermde monument. We streven er naar voor de Schiedamse binnenstad uiteindelijk een eigen kleurenwaaier te maken, op basis van de resultaten van kleuronderzoek aan Schiedamse monumenten, zoals Huis Nolet, het Blauwhuis en het Oude Stadhuis.

⁴ Dit is geregeld in hoofdstuk 7 van de Ministeriele regeling Omgevingsrecht (Mor).

⁵ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed e.a., *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek*, Amersfoort 2009.

Anders dan de kleur die wordt verkregen uit verf is ook het door roetaanslag zwart verkleurde metselwerk in de binnenstad typerend. Deze roet was afkomstig van de uitstoot van branderijen. Het is

veelvoorkomend misverstand bij eigenaren dat deze aanslag verwijderd moet worden bij onderhoud of restauratie. Iedere aanpak van de gevel is vergunningplichtig en omdat het patina van “zwart Nazareth” van waarde is voor de historie van de stad, wordt geen medewerking verleend aan het schoonmaken van gevels van beschermde monumenten en wordt binnen het beschermde stadsgezicht zo veel mogelijk ingezet op het behoud van het beeld. Inboetwerk in gepateneerde gevels wordt bij voorkeur op kleur gebracht en bij de uitvoering van voegherstel wordt hier ook rekening mee gehouden.

Advisering

Voor het uitvoeren van de taken op het gebied van monumentenzorg is de gemeente verplicht een onafhankelijke en deskundige monumentencommissie te hebben die het college adviseert over voorgenomen bouwplannen. Met de invoering van de Omgevingswet dienen de welstands- en monumentencommissies te worden geïntegreerd tot een commissie ruimtelijke kwaliteit. Hoewel de advisering wordt geïntegreerd, verschilt de (wettelijke) grondslag en het toetsingskader van de advisering vanuit welstand en monumentenzorg. Het toetsingskader voor welstand is vastgelegd in de welstandsnota. Deze kaders zullen uiteindelijk in het omgevingsplan worden opgenomen.

Monumentenadviesering kent een eigen toetsingskader, dat is toegespitst op het behoud van monumentale waarden. De kennis over goede monumentenzorg wordt in vakliteratuur en in informatiebladen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed vastgelegd en uitgewerkt in kaders. Deze kaders vormen de basis voor de advisering rond monumentenzorg. De gemeente wil onderzoeken of het – in het verlengde van de uitvoeringsvoorschriften – ook haalbaar is om voor veelvoorkomende ingrepen vaste criteria vast te stellen. Dit versterkt de voorspelbaarheid en de eenduidigheid van de advisering.

In een aantal gevallen adviseert bij wijzigingen aan rijksmonumenten ook de Rijksdienst, namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze adviesplicht geldt bij (gedeeltelijke) sloop, ingrijpende wijziging, functiewijziging van (een deel van) het monument als dit gepaard gaat met ingrijpende wijzigingen en bij reconstructie. De interpretatie hiervan is uitgewerkt in jurisprudentie en richtlijnen. Adviesplicht van de Rijksdienst leidt tot een uitgebreide voorbereidingsprocedure en langere beslistermijnen. De keuze voor de uitgebreide procedure wordt gemotiveerd aan de aanvrager bekend gemaakt. Bij het toepassen van een reguliere procedure bij een

omgevingsvergunning toetst de Rijksdienst namens de minister van OCW achteraf of de gemeente op de juiste gronden de keuze heeft gemaakt. De dienst krijgt een afschrift van alle vergunningen met betrekking tot rijksmonumenten.

Uitvoeringsvoorschriften

De erfgoedverordening geeft ruimte aan het college om uitvoeringsvoorschriften vast te stellen die worden gehanteerd bij monumentenvergunningen. Het geeft ook de mogelijkheid om deze voorschriften in de plaats van een vergunning te laten komen. Voor de beoordeling van de kwaliteit van een voorgenomen restauratie hanteert de gemeente Schiedam de uitvoeringsrichtlijnen van de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumenten (ERM).

Leges

Bij een aanvraag omgevingsvergunning wordt voor het onderdeel ‘wijziging van een beschermd monument’ apart leges in rekening gebracht. Deze leges dienen als dekking van de kosten van behandeling van dit deel van de vergunning, maar vormen ook een extra kostenpost voor eigenaren van monumenten. Bij iedere aanpassing van de legesverordening wordt afgewogen of de kosten redelijk zijn in verhouding tot het doel van het behoud van monumenten.

4.6 Toezicht op monumenten

Toezicht en handhaving

Een stelsel van vergunningen is alleen effectief als op de uitvoering ervan wordt toegezien en wordt opgetreden tegen overtredingen van wet- en regelgeving. In de vergunning wordt een meldplicht opgenomen van de start van de werkzaamheden en kunnen voorwaarden worden gesteld over afstemmingsmomenten. Dit kan ook vorm krijgen door deelname aan eventuele bouw en werkvergaderingen.

Het wijzigen van monumenten zonder vergunning is verboden. Om dit te constateren is actief toezicht noodzakelijk. Dit krijgt vorm binnen het team vergunning en handhaving van onze gemeente. De ambtenaren monumentenzorg zijn ook aangewezen als toezichthouder. De toezichthouders zijn bevoegd om tegen overtredingen op te treden en kunnen bij het vermoeden van een misstand zich toegang verschaffen tot het pand. De gemeente kent handhaving op illegale werkzaamheden aan monumenten en bij historische panden binnen het beschermde stadsgezicht hoge prioriteit toe.

Sinds de invoering van de instandhoudingsplicht, kan bij verwaarlozing van rijksmonumenten worden opgetreden door aanschrijving. Die aanschrijving zal tijdig moeten gebeuren, waarbij specifiek wordt omschreven op welke wijze een eigenaar een einde dient te maken aan de overtreding van de instandhoudingsplicht. Wij kiezen er niet voor om de instandhoudingsplicht in te voeren voor gemeentelijke monumenten, omdat er voor eigenaren van gemeentelijke monumenten alleen een financieringsregeling geldt in de vorm van een laagrentende lening. De subsidie-mogelijkheden voor rijksmonumenten zijn veel ruimer, waardoor een actieve plicht daar op zijn plaats is.

Calamiteiten

Bij calamiteiten wordt het monument door acute schade of vervolgschade in gevaar gebracht. Het is belangrijk dat monumentenzorg snel kan handelen.

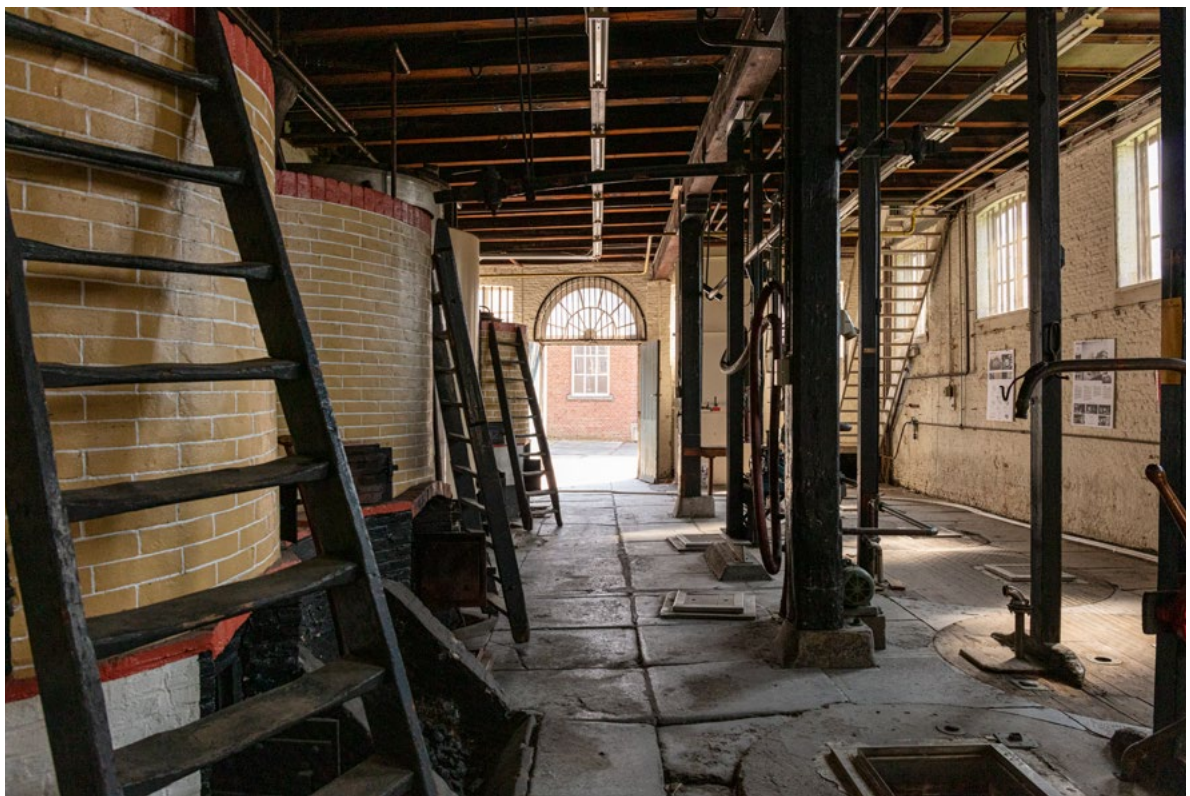
4.7 Beheren en onderhouden van monumenten

De gemeente wil eigenaren van gemeentelijke monumenten door maatregelen eveneens tot onderhoud stimuleren. Deze maatregelen bestaan hoofdzakelijk uit financiering en advisering. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld voor de instandhouding van zijn monumentale vastgoed. Schiedam is namelijk één van de grootste eigenaren van beschermde monumenten

in Schiedam. De behartiging van het beheer krijgt vorm bij de producten vastgoedbeheer en beheer openbare ruimte. Deze panden en objecten vragen om een gedegen onderhoudsplanning op een voor beschermde monumenten gewenst niveau. De opdrachtverleningen, het toezicht op de uitvoering van de onderhoudsplanning en de aanvraag en de verantwoording van de eventuele subsidies vraagt om specialistische kennis, die vanuit gemeentelijke monumentenzorg wordt ingebracht.

De Schiedamse Molens en Restauratiewerkplaats: een bijzondere partner

Stichting de Schiedamse Molens zet zich in voor het beheer en het behoud van het molenerfgoed in Schiedam. Na zijn oprichting in 1981 heeft de stichting zich gericht op noodzakelijk onderhoud en restauratie van de nog bestaande molens. De molens zijn in erfpacht overgedragen aan de stichting, die het onderhoud, de restauratie en de exploitatie vorm geeft. Bijzonder is de samenwerking met Stichting Restauratie Werkplaats Schiedam waar uitzonderlijke kennis van molenrestauratie is opgebouwd. De stichtingen zijn dan ook belangrijke partners voor het behoud en beheer van dit iconische Schiedamse erfgoed. De gemeente heeft een subsidierelatie met Stichting de Schiedamse Molens voor hun activiteiten. Vanuit het beleidsveld erfgoed- en monumentenzorg krijgt het account van deze stichting vorm.

Bijlage 1 Beleidscontext

Rijksbeleid

Beleidsbrief Modernisering van de monumentenzorg, 2009

De modernisering van de monumentenzorg stelde in 2009 ingrijpende veranderingen voor in het erfgoedbeleid: van collectie naar connectie, van objecten naar gebieden, van sectoraal naar integraal en van restrictief naar proactief. Het oude beleid (met instrumenten als de aanwijzing van Rijksmonumenten en beschermde stadsgezichten) bleef bestaan. De vernieuwing van het beleid krijgt vorm in drie pijlers: (1) cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening, (2) krachtiger en eenvoudiger regelgeving en (3) bevorderen van herbestemming. Het beleid kreeg in de daarop volgende jaren verder vorm en werd in 2012 'afgerond'.

Bij de uitwerking van de modernisering van de monumentenzorg in de daarop volgende jaren kregen gemeenten bij de drie pijlers een belangrijke taak, mede als vervolg op de eerder al gerealiseerde decentralisatie van de monumentenzorg. Dit betekende een taakverzwarende.

Kiezen voor karakter, visie erfgoed en Ruimte, 2011

In deze beleidsvisie geeft het rijk aan hoe erfgoedzorg in de ruimtelijke ordening moet worden verankerd.

Die verankering is noodzakelijk voor een zorgvuldige omgang met het erfgoed binnen de snelle en omvangrijke veranderingen in de inrichting van stad en land. Het vraagt in de eerste plaats om het volwaardig meenemen van het belang van cultureel erfgoed in de integrale afweging van belangen ten behoeve van het goed functioneren van de ruimte. In de tweede plaats dient cultureel erfgoed dat van bijzondere betekenis is te worden geïnventariseerd en expliciet te worden benoemd. Zo kan er op voorhand rekening mee worden gehouden in ruimtelijke plannen en ontwikkelingsprocessen.

Erfgoedwet, 2016

De Erfgoedwet (1 juli 2016) heeft de Monumentenwet 1988 en vijf andere wettelijke regelingen met betrekking tot erfgoed vervangen. Aanleiding was om de versnippering van erfgoedwetten tegen te gaan. Uitgangspunt is dat de oorspronkelijke beschermingsniveaus worden gehandhaafd. Veel bepalingen uit de oude Monumentenwet gaan op termijn over naar de Omgevingswet, zoals de aanwijzing en omgang met beschermde stads- en dorpsgezichten, de vergunningplicht rond rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten en de instelling van een monumentencommissieadviescommissie. Tot die tijd geldt het overgangsrecht van de Erfgoedwet.

De Erfgoedwet heeft voor rijksmonumenten niet veel veranderd: zo blijft het verbod op beschadiging of vernieling en de vergunningplicht bij wijziging. De wettelijke taken op basis van de Erfgoedwet blijven voor het gebouwde erfgoed dan ook hoofdzakelijk de vergunningverlening bij ingrepen aan rijksmonumenten. Nieuw is de instandhoudingsplicht die eigenaren rechtstreeks verantwoordelijk houdt voor het onderhouden van hun monument. Op enkele uitzonderingen na zorgen eigenaren van monumenten goed voor hun monument. De instandhoudingsplicht geeft gemeenten een op de monumentenwet gebaseerde grondslag om op te treden tegen langdurig uitblijvend onderhoud.

Erfgoed Telt, 2017

Vijf jaar na de afronding van de modernisering van de monumentenzorg zet het rijk in op een evaluatie van het stelsel. Aanleiding is de totstandkoming van de erfgoedwet, de komst van de omgevingswet, de veranderingen in de financieringssystematiek van rijksmonumenten door het afschaffen van de aftrekpost voor onderhoud aan rijksmonumentale woonhuizen en de noodzaak om ook binnen de monumentenzorg aan de slag te gaan met duurzaamheid. Het zal niet leiden

tot grote stelselwijzigingen, hoewel de Omgevingswet wel grote gevolgen zal hebben. Binnen het project Erfgoed Telt wordt aan deze onderwerpen gewerkt en wordt nieuw beleid voorbereid en een aangepast instrumentarium opgesteld.

Omgevingswet (verwacht 2022)

De Omgevingswet zal gemeenten verplichten tot het maken van een Omgevingsvisie en omgevingsplannen. Hierin krijgt ook het gebouwde erfgoed zijn plaats. Uiteindelijk gaan alle wet- en regelgeving met betrekking tot de aanwijzing van ruimtelijk cultureel erfgoed (stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen) en de omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving over naar de Omgevingswet.

De memorie van toelichting bij de Omgevingswet staat stil bij cultureel erfgoed. Er is opgenomen dat de monumentenzorg in dit kader verbreed is tot de zorg voor cultureel erfgoed. Cultureel erfgoed is het deel van onze fysieke leefomgeving, dat (mede) door toedoen van de mens tot stand is gekomen en dat een korte of langere geschiedenis heeft. Het is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische waarden die wij eraan toekennen en vanwege de

maatschappelijke wens het door te geven aan volgende generaties. Cultureel erfgoed bepaalt in grote mate de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Cultureel erfgoed wordt in verband met het toepassingsbereik van het voorstel voor Omgevingswet beperkt tot de elementen die verband houden met de fysieke leefomgeving. Samengevat omvat cultureel erfgoed dan (aangelegde, archeologische en gebouwde) monumenten, stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen van algemeen belang, ongeacht een beschermde status. Het gaat hierbij zowel om bekende als te verwachten monumenten.

Artikel 2.28a van de Omgevingswet bevat de verplichting voor het Rijk tot het vaststellen van instructieregels over het behoud van cultureel erfgoed. Dit stelt de grondslag voor het stellen van regels over het rekening houden met cultureel erfgoed in het Omgevingsplan, zoals momenteel geborgd via de modernisering van de monumentenzorg.

Bij het maken van de Omgevingsplannen zal de gemeente rekening houden met de bepalingen uit de dan vigerende Provinciale Ruimtelijke verordening en de leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Provinciaal beleid

Omgevingsvisie Provincie Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland wil erfgoed graag doorgeven aan volgende generaties. Erfgoed maakt de omgeving mooier, het onderstreept een oorspronkelijke identiteit en biedt kansen voor economische spin-off. Dit vraagt om het zichtbaar en toegankelijk maken van het aanwezige erfgoed op een dusdanige wijze dat inwoners van de provincie, liefhebbers, toeristen en alle geïnteresseerden ervan kunnen genieten. Behalve voor individuele monumenten heeft de provincie bijzondere aandacht voor groepen monumenten, die aan één geografische lijn liggen (bijvoorbeeld de kust, rivier of trekvaart, de binnenduinenrand of een eiland), die één en hetzelfde verhaal vertellen. De monumentale stippen die samen één lijn vormen worden 'erfgoedlijnen' genoemd. Schiedam is onderdeel van de erfgoedlijn trekvaarten.

De cultuurhistorische kaart van Zuid-Holland geeft een overzicht van cultuurhistorische kenmerken en waarden in deze provincie. Het is een overzicht op hoofdlijnen, bijvoorbeeld van waardevolle verkavelingspatronen, gebieden met een archeologische verwachtingswaarde of monumentale boerderijlinten. Dit is het schaalniveau waarop de provincie beleid voert. Het beleid voor cultureel erfgoed van provinciaal belang is vastgelegd in de provinciale Omgevingsvisie. De provincie hanteert regels of richtlijnen voor specifieke gebieden en/of thema's. Voor Schiedam zijn de regels op gebied van molens en kasteelterreinen van belang.

De provincie Zuid-Holland helpt om molens in stand te houden. De provincie kent een beschermend beleid voor de omgeving van windmolens door regelgeving voor 'molenbiotopen'.

De nog zichtbare kasteelterreinen in de provincie zijn van grote betekenis voor de cultuurhistorie van Zuid-Holland. Om er voor te zorgen dat dit unieke culturele erfgoed niet verloren gaat, heeft de provincie een zogeheten 'kasteelbiotoop' ingesteld.

Gemeentelijk beleid

Stadsvisie Schiedam 2030

In 2009 heeft de stad meegedacht over de toekomst van de stad. Het resultaat is de Stadsvisie 2030. De Stadsvisie beschrijft Schiedam als een stad met relatief veel historisch erfgoed. Het meeste daarvan is te vinden in de binnenstad, maar de aandacht gaat breder. Behoud van het erfgoed is het uitgangspunt, omdat dit bijdraagt aan de verbetering en het aantrekkelijker maken van de woningvoorraad en daarmee van het vestigingsklimaat in de stad. Vooral op het

gebied van de opgave versterking binnenstad speelt het goede beheer van monumenten en andere monumentale panden een belangrijke rol. Dit brede kader heeft zich vertaald in diverse programma's, waarbij telkens bestaande, historische kwaliteit wordt benut voor actuele ontwikkelingen.

Stad aan de Schie, ontwikkelvisie voor de binnenstad (2012) en uitvoeringsprogramma binnenstad (2019)

In 2012 is de binnenstadsvisie Stad aan de Schie vastgesteld. In deze visie geeft de gemeente aan waar de nadruk ligt in de ontwikkeling van de binnenstad. Het historische lint langs het water (Schie en havens) staat centraal, omdat hier het zogenaamde goud van binnenstad te vinden is, in de vorm van een lint bebouwing van een hoogwaardige historische kwaliteit. Het doel is om deze potentie ten volle te benutten, door het toevoegen van programma op het gebied van wonen, winkelen en werken. Bij vrijwel al deze projecten is monumenten- en erfgoedzorg een belangrijke factor. Het monumentenbeleid is complementair aan de opgaven die in de visie en het daarbij behorende uitvoeringsprogramma zijn geformuleerd.

Kadernota Stadsmarketing (2015)

In 2015 is de kadernota stadsmarketing vastgesteld. Hierin is beschreven dat Schiedam zich duurzaam zal profileren langs de kernwaarden authenticiteit, vernieuwing en levendigheid. Bij authenticiteit gaat het om de eigen historisch bepaalde stedelijke identiteit. Deze identiteit is afleesbaar aan getuigenissen van dat verleden, zoals de monumenten in de stad. De beleidsnota erfgoed- en monumenten werkt mee om de belofte van de kernwaarden aan bezoekers, bewoners en ondernemers waar te maken. Niet alleen door restauratie en behoud van monumenten, maar ook door ambitie te tonen met herbestemmingsopgaven, waarin authenticiteit en vernieuwing hand in hand gaan. Geslaagde projecten vergroten de aantrekkingskracht van Schiedam en dragen zo bij aan levendigheid in de stad.

Cultuurvisie (2012, actualisatie 2017)

In de Cultuurvisie van de gemeente wordt aandacht besteed aan het erfgoed en in het daarbij behorende uitvoeringsprogramma zijn middelen gereserveerd voor het programmeren en toegankelijk maken van belangrijk erfgoed in de stad.

Beleidsnota archeologische monumentenzorg gemeente Schiedam (2008)

In 2008 is de Archeologienota van de gemeente tot stand gekomen. In de beleidsnota monumenten 2008-2012 werd hier al op geanticipeerd. Met deze nota wordt uitvoering gegeven aan de Wet op de

Archeologische Monumentenzorg. De basis van het beleid wordt gevormd door de archeologische verwachtingenkaart. Het beleid is een verplichte onderlegger voor ruimtelijke plannen. In het geval door werkzaamheden archeologische waarden in het geding zijn, kan de verplichting worden opgelegd om archeologisch onderzoek te verrichten. De uitvoering van het beleid is belegd bij de vakgroep bodem van de gemeente, die hiervoor gebruik maakt van de expertise van BOOR Rotterdam. De nota wordt geactualiseerd.

Netwerken van gemeentelijke monumentenzorg

De gemeente Schiedam behoort tot de grote monumentengemeenten met meer dan 500 monumenten en een beschermd stadsgezicht. Schiedam heeft hierdoor een direct belang om invloed uit te oefenen op ontwikkelingen op rijks- en provinciaal niveau op het gebied van monumentenzorg. Dit vraagt deelname aan diverse landelijke en provinciale netwerken om de belangen van de Schiedamse monumentenzorg te behartigen. Dit is gericht op samenwerking en afstemming op het gebied van beleidsdoelen, op kennisuitwisseling maar ook op subsidieverlening.

Federatie Grote Monumentengemeenten

Bij kennisdeling en kennisontwikkeling op het gebied van monumenten- en erfgoedzorg zijn nationale contacten en overlegstructuren van belang. Schiedam is lid van de Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM). De federatie is binnen de VNG aanspreekpunt op onderwerpen van monumenten- en erfgoedzorg en

behartigt zo het belang van monumentengemeenten bij wets- en beleidswijzigingen op rijksniveau. De FGM kent ook een bestuurlijk netwerk.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Binnen de vergunningprocedure heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in een aantal gevallen adviesplicht. De Rijksdienst is als kennisorganisatie een vraagbaak voor de ambtenaren monumentenzorg. Hiertoe is met regelmaat een overleg tussen de regionale adviseurs van de dienst de vakgroep monumenten van de gemeente. Hierbij bespreken we belangrijke bouwplannen en ontwikkelingen. De Rijksdienst stelt kaders op die richtinggevend zijn bij beoordeling toelaatbaarheid van werkzaamheden aan monumentale panden en binnen het beschermd stadsgezicht. Schiedam volgt deze kaders bij de uitvoering van zijn beleid.

Provincie Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland heeft belangrijke taken op het gebied van de monumenten- en erfgoedzorg, onder andere op het gebied van de subsidiering van restauratie- en herbestemming van (rijks)monumenten. De provincie streeft naar verbinding en beleving tussen provinciale erfgoed(projecten). Dit krijgt mede vorm binnen de zogenaamde erfgoedlijnen. De nadruk ligt op herbestemming en het versterken van de zogenaamde erfgoedlijnen. De gemeente Schiedam is onderdeel van de Erfgoedlijn Trekvaarten en participeert ambtelijk in het overleg rond deze erfgoedlijn.

Bijlage 2 Financiën

Monumenten- en erfgoedbeleid staat verantwoord in de begroting onder product: Monumentenbescherming en restauratie (6821400).

6821400 Monumentenbescherming en restauratie

lasten	Verrekenpost salarissen en sociale lasten	220.163
	Afschrijvingen op geactiveerde kapitaaluitgifte	3.112
	Omslagrente	3.093
	Overige diensten van derden	31.590
	Verrekenpost ingeleend personeel	1.437
	Verrekenpost overige goederen en diensten	13.279
		272.674
baten	Bijdragen van derden	5.000
		267.674

Toelichting

De post Overige diensten voor derden staat ter beschikking om incidenteel opdracht te geven voor specifieke acties ter ondersteuning van de in deze nota beschreven doelen. Van dit bedrag wordt ook de organisatie Open Monumentendagen en het daarbij uitgegeven boekje gefinancierd.

Extra middelen?

Voor het bereiken van de doelen uit deze beleidsnota worden vooralsnog geen extra middelen voorzien.

Het is wel denkbaar dat de voorgestelde onderzoeken, zoals de geformuleerde opgaven rond jenevererfgoed en religieus erfgoed, of de ambities met duurzaamheid uiteindelijk leiden tot structurele extra investering.

Deze zullen op dat moment ter beoordeling worden onderbouwd. De ambities met erfgoed kunnen daarnaast ook leiden tot extra kosten in de uitvoering van projecten. Hierbij zal dan vanuit het onderliggende erfgoedbelang een onderbouwing worden gegeven voor de noodzaak tot besteding van extra middelen.

Bijlage 3

Uitvoering 2021 - 2025

Kerntaken

De kerntaken van monumentenzorg vallen uiteen in wettelijke taken en in taken op basis van gemeentelijke regelingen, de verordening en het gemeentelijk beleid. De voornaamste inzet van formatie vindt plaats in de wettelijke taken van monumentenzorg.

Wettelijke taken

Vergunningverlening

Het veranderen van een monument is vergunningplichtig. De toestemming voor het wijzigingen van een monument maakt sinds 2010 deel uit van de Omgevingsvergunning. Monumentenzorg gaat over het onderdeel monumenten voor de vergunningverlening. De vergunningverlening bestaat uit een aantal onderdelen, namelijk het vooroverleg, de planbeoordeling/advies en het toezicht op de uitvoering.

Wij ondersteunen monumenteigenaren bij hun voorgenomen plannen. Een vooroverleg is een informeel gesprek om de plannen te toetsen en te adviseren over de haalbaarheid en de vraag of een vergunning benodigd is voor de ingreep.

Tijdens de fase van planbeoordeling stellen wij een inhoudelijke beoordeling van de ingediende plannen op. Op basis van de beoordeling volgt een advies.

Vervolgens is het van belang om er op toe te zien dat de plannen overeenkomstig de afgegeven vergunning worden uitgevoerd. Tijdens de uitvoering blijkt vaak dat zich veranderingen voordoen ten opzichte van het bestek en de tekeningen. Voor monumenten is dat vaak extra gecompliceerd omdat erfgoedwaarden zich niet altijd eenduidig laten vastleggen.

Interne advisering

Monumentenzorg is betrokken bij planontwikkeling en uitvoering van bijvoorbeeld gebiedsontwikkelingen waar erfgoed onderdeel van uitmaakt. Ook bij ontwikkelingen rond gemeentelijk monumentaal vastgoed wordt geadviseerd door monumentenzorg.

Ontsluiten erfgoedregister

Het opzetten en bijhouden van een erfgoedregister is een verplichting vanuit de Erfgoedwet. In dit register moet al het beschermde erfgoed geregistreerd staan. Om het register ook toegankelijk te maken, ontsluiten wij dit. Zo kan ook het publiek kennis nemen van deze informatie.

Taken in het kader van gemeentelijk beleid en regelgeving

Advisering eigenaren

Het contact met de eigenaar is belangrijk. Wij leveren vanuit onze expertise dan ook advies op het gebied van restauratie en onderhoud. Ook informeren wij eigenaren over gemeentelijke regelgeving, de mogelijkheden voor subsidies etc.

Aanwijzen monumenten

Gemeenten mogen monumenten aanwijzen. Op basis van een inventarisatie maken wij een selectie van beschermenswaardige objecten. De mogelijkheid om monumenten aan te wijzen, stelt ons in staat om objecten te behouden die voor de verhalen van Schiedam van belang zijn. Aanwijzing vindt plaats door middel van de gemeentelijke monumentenverordening.

Financieringen Schiedams Monumentenfonds

Vanuit het Schiedams Monumentenfonds verstrekken wij onder voorwaarden subsidies aan monumenteneigenaren. Deze subsidies kunnen onder meer verstrekt worden voor energiebesparingsmaatregelen.

Accounthouderschap

Deelnemen aan provinciale erfgoedlijn Trekvaarten
Schiedam is aangesloten op de erfgoedlijn Trekvaarten. De provincie heeft budget beschikbaar gesteld om projecten te financieren die bijdragen aan de herkenbaarheid en beleving van historische trekvaartroutes. Meerdere projecten in Schiedam zijn mede gefinancierd vanuit deze erfgoedlijn.

Accounthouderschap Stadsherstel Maassteden

We zetten in op het continueren van de samenwerking en het inzetten van specifieke expertise van Stadsherstel bij monumentale opgaven in onze stad.

Accounthouderschap Stichting Schiedamse Molens

De stichting zet zich in voor het beheer en behoud van de molens. Het is een belangrijke partner voor de instandhouding van iconisch Schiedams erfgoed. Monumentenzorg is het aanspreekpunt voor de stichting

Actiepunten in kader van het beleid

Acties	Planning	Inzet formatie	Inzet middelen	Dekking
Ontwikkelen van waardenkaarten voor de vijf verhaallijnen:	2021 -2024			
Jeneverstad via onderzoek naar jenevererfgoed (UP Binnenstad)	2022		-	UP Binnenstad
Sporen van religie en geloof (via de Kerkenvisie)	2021-2022	Bestaande formatie en opdracht extern bureau	10.000	Decentralisatie uitkering rijk (kerkenvisie)
Boerendorp in stedelijke context	2023		10.000	Monumentenbescherming en restauratie
Verbonden door Water	2023		10.000	Monumentenbescherming en restauratie
Havens en Industrie	2024		10.000	Monumentenbescherming en restauratie
Opstellen van integrale Kerkenvisie voor alle kerkgebouwen in Schiedam	2021-2022	Bestaande formatie en opdracht extern bureau	40.000	Decentralisatie uitkering rijk (kerkenvisie)
Vervolgstappen op gebied van verduurzaming:				
Pilot verduurzaming Oude Stadhuis	2022	Extern bureau	10.000	Monumentenbescherming en restauratie
Organiseren van informatie voor eigenaren, behoefte uitvragen middels enquête	2022 en 2023	Samenwerking NRF, Servicepunt Woningverbetering	-	Monumentenbescherming en restauratie
Onderzoek naar collectieve energieopwekking	2021-2022	Samenwerking Energiek Schiedam		UP Binnenstad
Open Monumentendagen	leder jaar, september	Bestaande formatie en samenwerking comité	7.500	Monumentenbescherming en restauratie

Acties	Planning	Inzet formatie	Inzet middelen	Dekking
Onderzoeksagenda door samenwerking met archief, hogescholen en/of universiteiten	Doorlopend programma	Bestaande formatie, alleen indien ruimte	-	-
Kennis delen en eenvoudig toegankelijk maken	Doorlopend	Bestaande formatie, alleen indien ruimte	-	-
Onderzoek tot aanwijzing dorpskern Kethel als gemeentelijk beschermd dorpsgezicht	2023	Bestaande formatie	-	
Onderzoek wordt gebaseerd op de uitwerking van de waardenkaart voor verhaallijn Kethel, boerendorp in stedelijke context				
Plaatsen van informatieve borden voor bezoekers en wandelaars:				
Informatieborden op monumenten binnenstad	2021/2022	Bestaande formatie	-	UP Binnenstad
Pelgrimsroute Santiago de Compostella	2021/2022	Bestaande formatie/opdracht	5.000	Monumentenbescherming en restauratie
Samenwerking rond erfgoed: Historische Vereniging Schiedam	Doorlopend	Bestaande formatie	-	
Werkgroep historische bebouwing Werkgroep RK Begraafplaats				
Kleuronderzoek	2024	Bestaande formatie – opdracht	10.000	Monumentenbescherming en restauratie
Kwaliteitsverbetering van de R.K. Begraafplaats				
Restaureren van enkele toonaangevende graven	2022 – 2024	Bestaande formatie, - opdracht	8.000	Monumentenbescherming en restauratie
Opstellen beheerplan	2021 - 2024	Bestaande formatie in samenwerking met Beheer	-	Beheer

Bijlage 4 Schiedammers over erfgoed en monumenten

De participatie rond het erfgoed- en monumentenbeleid was onderdeel van de brede participatie rond de totstandkoming van een nieuwe visie voor de stad. Rond het thema erfgoed en monumenten kregen bewoners diverse vragen en stellingen voorgelegd, zowel via online enquêtes als bij fysieke bijeenkomsten. Op deze wijze gingen we met de stad in gesprek over allerlei aspecten en dilemma's. Schiedammers hechten grote waarde aan het erfgoed in de stad en met name de historische binnenstad, Kethel en de vele monumenten. In de stadsvisie kreeg het belang van monumenten en erfgoed als een van de identiteitsdragers van Schiedam meer belang dan van te voren gedacht.

Verhaallijnen bevroegd

Het erfgoedbeleid wordt vormgegeven rond een aantal verhaallijnen die belangrijk zijn voor de ontstaansgeschiedenis van Schiedam. Deze verhaallijnen moeten zichtbaar zijn in de bebouwde omgeving: de historische gebouwen, de monumenten en het historisch stadsgezicht. Van de Schiedammers willen wij graag weten in welke verhalen zij zich herkennen. Aan het panel zijn daarom vijf verhaallijnen voorgelegd. De deelnemers konden aangeven in hoeverre het verhaal voor hun herkenbaar was. Daarnaast konden de panelleden hun eigen verhalen van de stad aandragen.

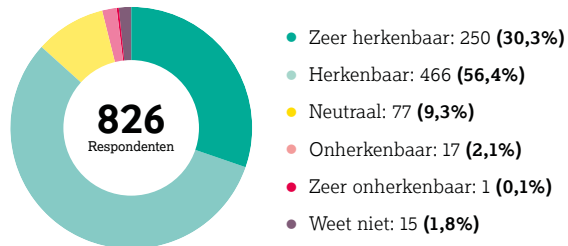

Verhaallijn 1: verbonden door water

De eerste verhaallijn gaat over de rol van water bij het ontstaan van Schiedam. Onderstaande verhaallijn werd daarbij voorgelegd aan het panel:

Schiedam is ontstaan en gegroeid door de gunstige ligging aan waterlopen. Schiedam beschikt dankzij de ligging aan de Nieuwe Maas over zeehavens die belangrijk waren voor de groei van de stad. Eerst voor de Schiedamse haringvloot, vervolgens voor de overslag van grondstoffen voor de jeneverindustrie en daarna als vestigingslocatie van scheepswerven. Dit deel van de Schiedamse geschiedenis is terug te vinden in locaties als de *Schie*, *Nieuwe Maas*, de *historische havens*, de *dam*, *historische dijklichamen*

Hoe herkenbaar vindt u de verhaallijn 'verbonden door water'?

Verhaallijn 2: Jeneverstad

De tweede verhaallijn gaat over Schiedam als productiestad van jenever.

Schiedam is sinds de achttiende eeuw de brandersstad van Nederland en wellicht van de wereld. Het product is wereldwijd beroemd. Jenever zit nog steeds in het DNA van de historische binnenstad, die wordt gedomineerd door branderijen, destilleerderijen, molens en woonhuizen van welvarende branders. Dit deel van de Schiedamse geschiedenis is terug te vinden in locaties als de *historische binnenstad*, *molenring*, *Buitenhavenweg*.

Hoe herkenbaar vindt u de verhaallijn 'Jeneverstad'?

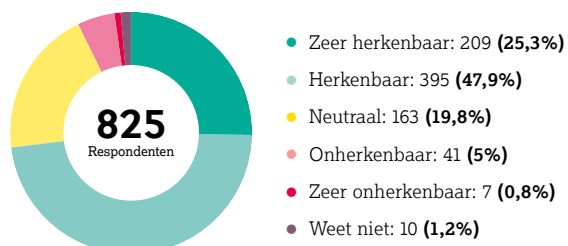

Verhaallijn 3: havens en industrie als motor voor de stad

De derde verhaallijn gaat over de opkomst van de havens als gevolg van de visserij en de latere scheepsbouw.

In de 20e eeuw vestigden zich diverse scheepswerven in Schiedam langs de Nieuwe Maas en werden er nieuwe havens gegraven. In de 20e eeuw werd de Schiedamse economie gedomineerd door de werven Gusto, Wilton Fijenoord en de Nieuwe Waterweg. Het faillissement van deze werven dreunde nog lange tijd na in de stad. Nu zijn er in de Schiedamse havens weer offshore bedrijven van wereldformaat gevestigd. Dit deel van de Schiedamse geschiedenis is terug te vinden in locaties als het *Havengebied*.

Hoe herkenbaar vindt u de verhaallijn 'havens en industrie als motor voor de stad'?

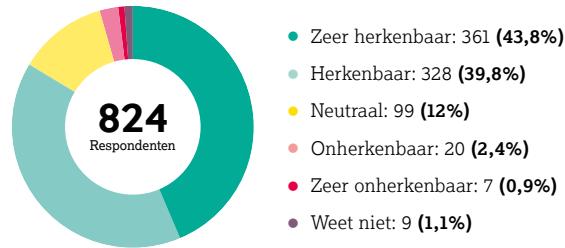

Verhaallijn 4: Kethel; een boerendorp in stedelijke context

Deze verhaallijn gaat over het authentieke karakter van Kethel en de betekenis daarvan voor Schiedam.

In 1941 werd de gemeente Kethel door Schiedam geannexeerd. Hiermee werd het grondgebied van Schiedam vergroot en ontstond de kans voor de stad om uit te breiden richting het noorden. Ondanks sterke groei, bleef het dorps karakter van Kethel bewaard en op plekken zijn nog steeds elementen herkenbaar van het oorspronkelijke landschap. Dit deel van de Schiedamse geschiedenis is terug te vinden in locaties als historisch *Kethel, Kerkbuurt, polderlandschap, poldervaart, polderpolderwetering*

Hoe herkenbaar vindt u de verhaallijn 'Kethel; een boerendorp in stedelijke context'?

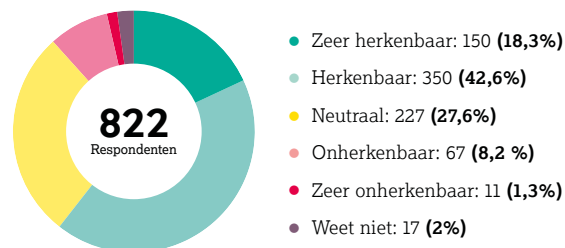

Verhaallijn 5: Schiedam als stad van kerken en heiligen

Deze verhaallijn gaat over het belang van religie voor de geschiedenis van Schiedam.

Schiedam kent veel imposante religieuze gebouwen, zoals de Grote Kerk, de Havenkerk en de Basiliek. Deze staan op prominente plekken en bepalen het aanzien van de stad. Vrijwel uniek in Nederland is de geschiedenis van stads 'eigen' heilige: Liduina. Dit deel van de Schiedamse geschiedenis is terug te vinden in locaties als *kerkgebouwen, Kreupelstraat, vm Weeshuis der Hervormden*

Hoe herkenbaar vindt u de verhaallijn 'Schiedam als stad van kerken en heiligen'?

Aangedragen verhaallijnen

Naast de voorgestelde verhaallijnen konden de deelnemers ook hun eigen verhaal van Schiedam aandragen. Veel deelnemers bevestigden bij deze open vraag dat zij zich erg herkennen in één of meerdere van de aangedragen verhaallijnen. Vaak werd aangegeven dat alle verhalen of een combinatie van de verhaallijnen belangrijk zijn. Daarnaast kwam een aantal thema's met regelmaat terug.

Stad van molens

Veel deelnemers benadrukken het belang van molens voor de stad en voor hun persoonlijk. Daarbij geven zij aan dat de molens nu onvoldoende terugkomen in de voorgelegde verhaallijnen. De verhaallijnen gaan echter niet over specifieke gebouwen of gebouwtypen, maar over verhalen waar gebouwen onderdeel van uitmaken. De molens vormen uiteraard een belangrijk onderdeel van het verhaal 'Jeneverstad'.

Stad met een verleden van armoede

Veel monumenten herinneren aan de rijkdom van Schiedam als jenever producerende en exporterende stad. Deze rijkdom had echter ook een keerzijde. De werklieden leefden vaak in armoede. De werkomstandigheden waren zwaar en de arbeiders woonden in kleine huisjes van lage kwaliteit. Veel respondenten betreuen het dat de brandershuisjes in de binnenstad bijna allemaal gesloopt zijn. Dit was volgens hen juist een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Schiedam.

Stad van arbeiders en immigranten

Veel respondenten geven aan dat Schiedam van oudsher een echte arbeidersstad is. Eerst in de (jenever) industrie en daarna in de havens. Schiedam is altijd een echte maakstad geweest. Na de oorlog werd veel van deze arbeid bovendien verricht door immigranten. Eerst door Turkse gastarbeiders die in de havens

gingen werken. Later door Poolse en Bulgaarse migranten die in de bouw en de industrie werkzaam waren en zijn. Deze diversiteit is tegenwoordig overal terug te zien in de stad.

Stad van schrijvers, kunstenaars en muziek

Naast stad van arbeiders, zien meerdere respondenten Schiedam ook als stad van cultuur. Bekende schrijvers hebben in Schiedam gewoond. Tegenwoordig kent Schiedam veel culturele instellingen die bovendien vaak in monumentale panden gevestigd zijn.

Favoriete en onontdekte monumenten

In de enquête hebben we de Schiedammers gevraagd naar hun mening over meest gewaardeerde monumenten en bijzondere plekken van Schiedam. Aan de respondenten werden drie open vragen gesteld. De eerste vraag luidde 'Wat is uw favoriete monument van Schiedam?'. De tweede vraag was 'Wat vindt u een belangrijke historische plek of gebouw in uw woonwijk?'. De derde vraag luidde 'Welke bijzondere plek of mooi gebouw verdient volgens u meer aandacht?'.

In totaal gaven 731 respondenten antwoord op de vraag wat hun favoriete monument is. De deelnemers kozen niet alleen gebouwen. Er werden meerdere stadsparken genoemd en sommigen kozen voor

standbeelden of herdenkingsmonumenten. Een aantal molens werd door deelnemers specifiek benoemd als favoriet monument, maar geen van deze haalde de top-10 lijst. Daarnaast noemden veel deelnemers de molens in het algemeen.

TOP 10

Favoriete plek

1. **Korenbeurs (24%)**
2. **De molens (22%)**
3. **Oude Stadhuis (14%)**
4. Zakkendragershuisje (9%)
5. Ruïne Huis te Riviere (9%)
6. Grote- of Sint Janskerk (9%)
7. Stedelijk Museum Schiedam (4%)
8. Park de Plantage (3%)
9. Proveniershuis (3%)
10. Liduina Basiliek (3%)

Onderbelichte bijzondere plekken en gebouwen

Door de Schiedammers te bevragen naar onderbelichte monumenten hoopten we onverwachte perspectieven te krijgen. Uit de inzendingen blijkt dat we met name feedback krijgen op gebouwen of plekken die op diverse manieren aandacht verdienen. Over de ruïne geven meerdere respondenten aan dat deze is weggestopt achter het Stadserf en dat ze dat zonde vinden. Andere locaties waarbij deelnemers specifiek benoemen dat er een goede bestemming voor moet komen zijn de Monopole en de Koemarkt. Dat is zinvolle input voor ons beleid.

TOP 10

Onderbelichte bijzondere plekken en gebouwen

1. **Ruïne Huis te Riviere (31%)**
2. **Oude Stadhuis (11%)**
3. **Dorpskern Kethel (9%)**
4. Lange Haven (8%)
5. De binnenstad van Schiedam (8%)
6. De molens (7%)
7. Havenkerk (7%)
8. De Hoogstraat (7%)
9. Proveniershuis (7%)
10. Monopole (5%)

Reacties uit de stad

“In mijn woonwijk, Nieuwland, is eigenlijk geen monument te vinden”

“In mijn wijk “Woudhoek Noord” staan er bij mij weten geen of ze moeten heel goed zijn verstoppt”

Bijzondere historische plekken en gebouwen in de woonwijken

Veel monumenten staan in de binnenstad. Daarom focust de gemeente daar meestal het merendeel van haar aandacht op. Wij waren daarom benieuwd welke historische gebouwen en plekken mensen in hun eigen woonwijk belangrijk vinden. Ruim 100 mensen gaven aan dat er in hun woonwijk helemaal geen belangrijke historische plekken of gebouwen zijn. Uit de resultaten valt met name op dat historisch Kethel en de binnenstad van Schiedam goed vertegenwoordigd zijn. Inwoners van wijken rondom de binnenstad en Kethel stemmen liever op bekende monumenten buiten hun wijk.

TOP 10

Bijzondere historische plekken in de woonwijken

1. **Dorpsgezicht Kethel (28%)**
2. **Julianapark (14%)**
3. **Dorpskerk Kethel (12%)**
4. Park de Plantage (10%)
5. RK begraafplaats en kapel (6%)
6. Heilig Hartkerk (6%)
7. Oude Raadhuis Kethel (6%)
8. Binnenstad Schiedam (6%)
9. Lange Haven (6%)
10. Ruïne Huis te Riviere (6%)

Thematische vraagstukken

Voor de uitwerking van thema's binnen het nieuwe erfgoedbeleid, is een verdiepende enquête verspreid onder het vaste panel van de stad. De enquête behandelde in 17 stellingen diverse thema's zoals verduurzaming, herbestemming en restauratie. In totaal hebben 942 respondenten aan de enquête deelgenomen, waarbij 806 de vragenlijst volledig ingevuld. Het hoge aantal deelnemers betekent dat de uitkomsten representatief zijn. De enquête maakte onderscheid tussen deelnemers die wel in een monument wonen en deelnemers die niet in een monument wonen. In totaal wonen 42 van de 942 deelnemers in een monument, oftewel 3,98 %. Dat is niet representatief, maar wel voldoende voor een indicatie van de mening van deze groep.

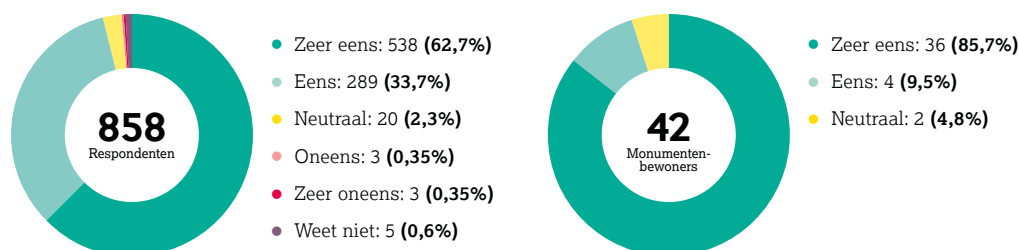
Thema 1: ontwikkelingen en bouwprojecten

Het eerste thema behandelt de rol van historische

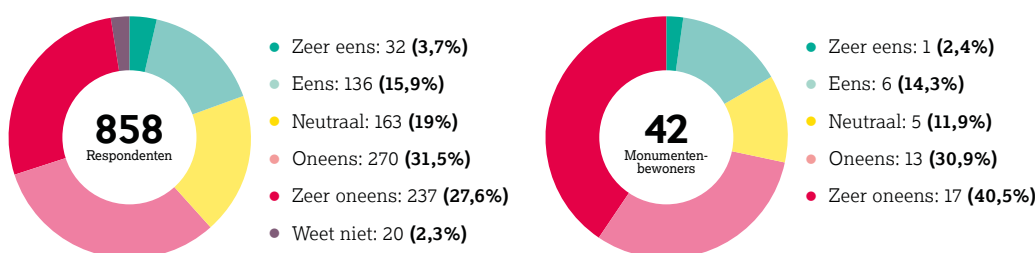
bebouwing en monumenten bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Monumenten en historische gebouwen staan vaak op locaties die gewild zijn voor nieuwe gebiedsontwikkelingen en woningbouwlocaties. Wij vroegen de stad hoe bij dit soort projecten met erfgoed en historische gebouwen moet worden omgegaan.

Mening van de stad: Ruim 96 procent van de deelnemers vindt dat monumenten positief bijdragen aan de identiteit van Schiedam. Een bijna even grote meerderheid is ook van mening dat ontwikkelaars bij nieuwe ontwikkelingen rekening moeten houden met erfgoed. Daarnaast geeft een meerderheid aan dat ook historische panden die geen monumentale status hebben niet zo maar gesloopt mogen worden. Van de monumentenbewoners vindt zelfs 71,5% dat dit niet kan.

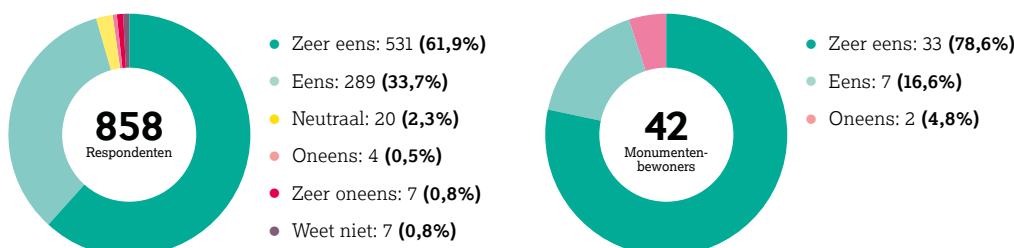
Stelling 1: monumenten dragen bij aan de uitstraling van Schiedam

Stelling 2: eigenaren en ontwikkelaars mogen gebouwen die geen beschermd monument zijn, slopen (zonder tussenkomst van de gemeente) als daarmee een betere ontwikkeling mogelijk wordt.

Stelling 3: bij nieuwe ontwikkelingen en bouwprojecten in stad moet rekening worden gehouden met bestaand erfgoed.

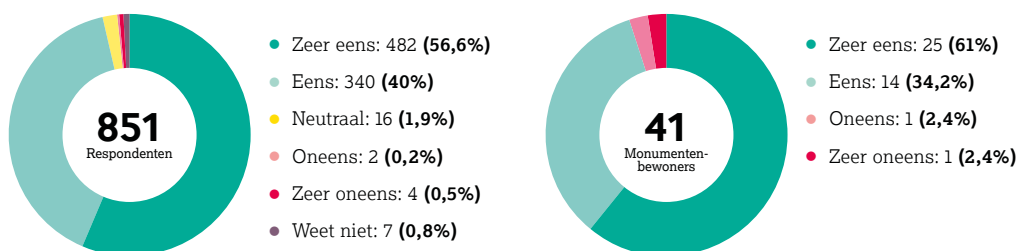
Conclusie: Schiedammers onderschrijven het belang van erfgoed voor de doorontwikkeling van onze stad. De stad vraagt dat de gemeente zorgvuldig omgaat met ontwikkelingen en bouwprojecten waar erfgoed aanwezig is. Ook historische panden zonder monumentale status vereisen aandacht bij bouwprojecten. Dat vraagt om uitwerking in dit beleid. De advisering vanuit monumentenzorg bij gebiedsontwikkelingen blijft voorop staan. De omgevingswet maakt het mogelijk om het belang van erfgoed bij ontwikkeling goed te wegen tegen andere belangen. De respons vanuit de stad maakt duidelijk dat we van deze mogelijkheid optimaal gebruik moeten maken, zeker bij gebieden en gebouwen die het verhaal van onze stad – en daarmee onze historische identiteit – raken.

Thema 2: bestemming en gebruik van monumenten

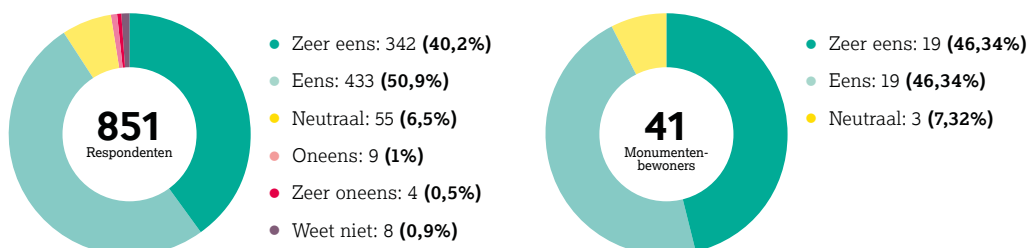
De stellingen rond het tweede thema behandelden het belang van voorkomen van leegstand en het herbestemmen van monumenten. Met herbestemmen bedoelen we het geven van een nieuwe functie voor het monument. We vroegen de stad naar de rol van de gemeente bij herbestemmingen van monumenten.

Mening van de stad: Een ruime meerderheid van de respondenten vindt dat de gemeente zich actief moet inzetten om leegstand van monumenten tegen te gaan en dat zij ook financieel moet bijdragen om kostbare herbestemmingen van ingewikkelde panden, zoals kerkgebouwen, mogelijk te maken.

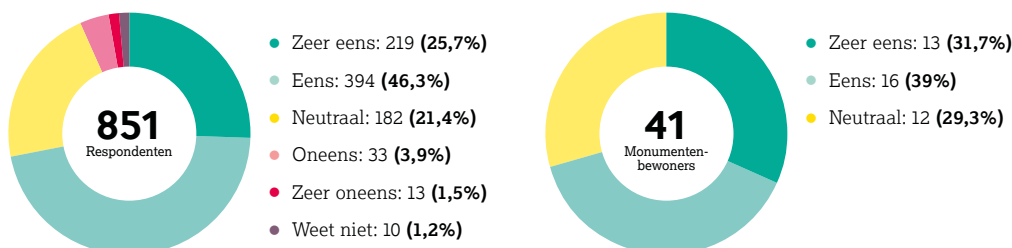
Stelling 4: *de gemeente moet zich actief inzetten om leegstand van monumenten te voorkomen en hiervoor bij het monument passende functies zoeken.*

Stelling 5: *De gemeente Schiedam moet eigenaren van monumenten zo veel mogelijk helpen bij het vinden van goede bestemmingen, bijvoorbeeld door ruimere mogelijkheden in bestemmingsplannen.*

Stelling 6: *de gemeente moet financieel bijdragen om dure en moeilijke herbestemmingen van monumenten mogelijk te maken.*

Conclusie: de gemeente voert al jaren een offensieve aanpak om leegstand van monumenten tegen te gaan. De gemeente doet dit met (co)financiering en advisering. De afgelopen jaren hebben al verscheidene monumenten door deze aanpak een nieuwe bestemming gekregen.

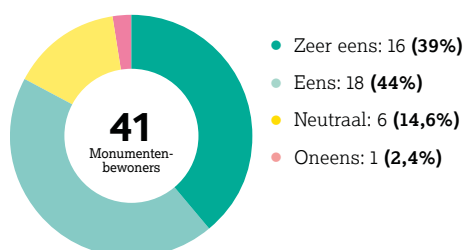
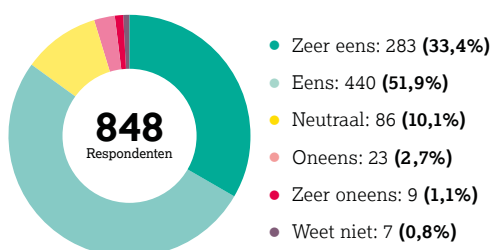
Leegstand van kerken

Kerkgenootschappen hebben in toenemende mate te maken met afnemende leden. De financiële ruimte wordt hierdoor beperkt en het verlaten van kerkgebouwen is vaak een gevolg. Als een kerk leeg komt

te staan, is het vinden van een nieuwe bestemming niet gemakkelijk. Met de nationale kerkenaanpak zet de landelijke overheid in op een duurzaam toekomstperspectief voor kerken ontwikkelen. Eén van de pijlers van deze aanpak is de gemeentelijke kerkenvisie.

Mening van de stad: Ruim 85 procent van de respondenten vindt dat de gemeente moet meehelpen bij het vinden van een nieuwe bestemming voor kerkgebouwen.

Stelling 7: de gemeente moet door middel van actief beleid meehelpen bij het vinden van nieuwe bestemmingen voor kerkgebouwen.

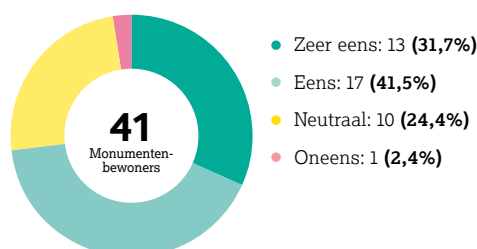
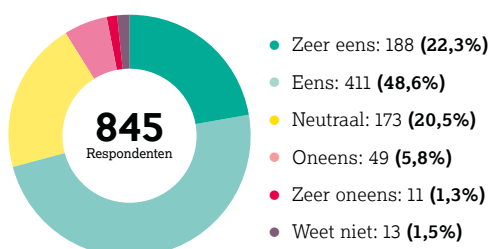
Conclusie: Leegloop en sluiting van kerken wordt de komende jaren in Schiedam een belangrijk thema. De gemeente gaat daarom een integrale kerkenvisie opstellen. Dat is een strategische visie op de toekomst van kerkgebouwen in de stad en in de wijken. Met de kerkenvisie krijgt de gemeente onder meer zicht op de levensvatbaarheid van kerklocaties voor huidig gebruik, maar ook voor alternatief gebruik. Dit kan herbestemming zijn, maar ook nevengebruik waardoor de economische draagkracht wordt versterkt en de betekenis van het gebouw binnen wijken wordt behouden. We stellen de kerkenvisie op in dialoog met de eigenaren van de kerkgebouwen en andere betrokken partijen.

Thema 3: monumentenzorg en duurzaamheid

Verduurzaming is de komende periode een belangrijke opgave voor Schiedam. Voor monumenten vraagt verduurzaming vaak om maatwerk: generieke oplossingen uit de markt zijn niet altijd passend. Het derde thema ging dan ook over het spanningsveld tussen het (authentieke) behoud van het monument en de mogelijkheden voor verduurzaming van het monument.

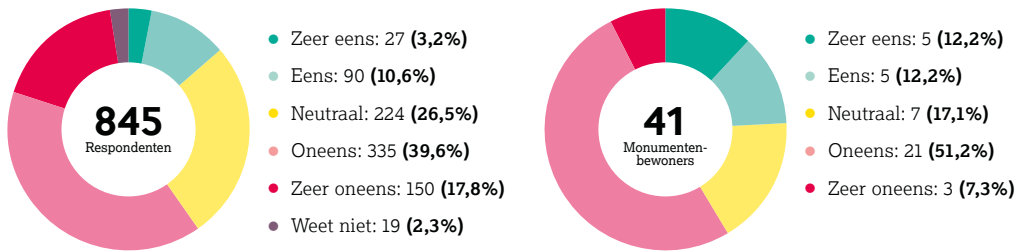
Mening van de stad: Een meerderheid van de respondenten vindt verduurzaming van monumenten belangrijk. Als verduurzaming echter betekent dat historische waarden van het monument verloren gaan, is de meerderheid van de deelnemers er geen voorstander van om het monument ondergeschikt te maken aan duurzaamheidsambities.

Stelling 8: verduurzaming (energieruiger maken) van monumenten is belangrijk.

Stelling 9: verduurzaming (energiezuiniger maken) van monumenten is belangrijk, zelfs als hiermee historische waarden verloren gaan.

Conclusie: verduurzaming is belangrijk, maar mag niet leiden tot zichtbaar verlies aan historische waarden. De gemeente moet daarom een rol pakken om eigenaren te helpen bij de verduurzamingsopgave. Deze ondersteuning kan bestaan uit gerichte advisering of uit financiering. Het Schiedams Monumentenfonds maakt het, op basis van de respons vanuit de stad terecht, mogelijk om verduurzaming te financieren. De eigenaar van het monument blijft daarbij wel eerstverantwoordelijk.

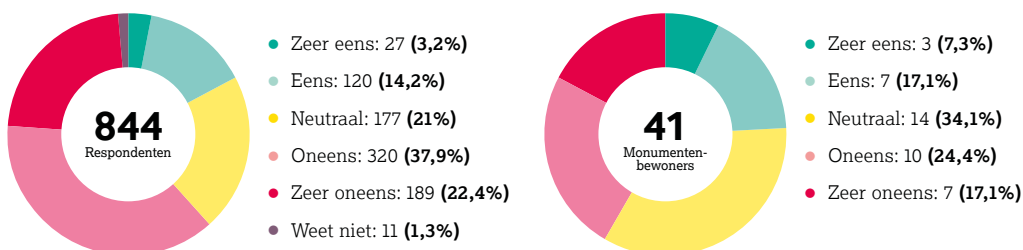
Energieopwekking

Ook energieopwekking, bijvoorbeeld door het plaatsen van zonnepanelen, kan een bijdrage leveren aan

energieopgaven rond monumenten. Zonnepanelen kunnen echter afbreuk doen aan het aanzicht van een monument als deze duidelijk zichtbaar zijn of schade veroorzaken aan bijzondere daken. Aan het panel is de stelling voorgelegd dat zichtbare energieopwekking in een historische omgeving zoals de binnenstad of Kethel acceptabel is, ook als het aanzien daardoor minder authentiek wordt.

Mening van de stad: De respondenten geven in meerderheid aan dat zichtbare energieopwekking niet passend is op monumenten en in het beschermd stadsgezicht en de dorpskern van Kethel. Zeker als dat gepaard gaat met het verlies van authentiek karakter.

Stelling 10: zichtbare energieopwekking in een historische omgeving door bijvoorbeeld zonnepanelen is acceptabel, ook al wordt daarmee het aanzien van de historische binnenstad en Kethel minder authentiek.

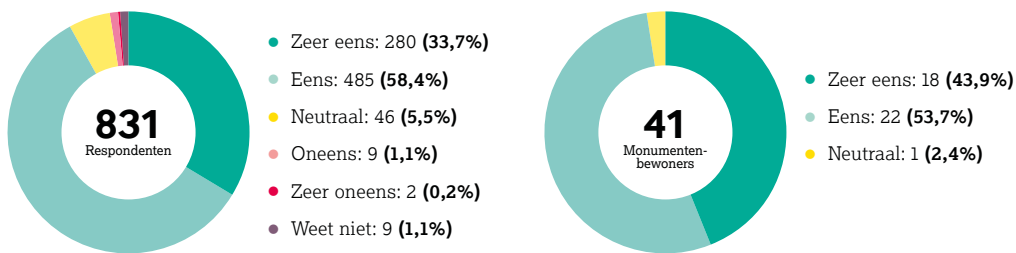
Conclusie: Het toestaan van energieopwekking op monumenten vereist maatwerk. Uitgangspunt is dat dit niet leidt tot een verstoring in het aanzicht van het pand. Binnen het beschermd stadsgezicht kunnen eigenaren van (monumentale) panden zoeken naar collectieve oplossingen op niet-monumentale platte daken. De gemeente faciliteert dergelijke projecten, zowel financieel als met advies.

Ondersteuning bij verduurzaming

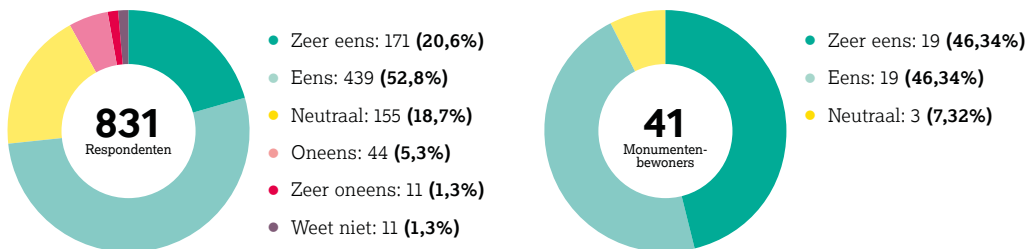
Een belangrijke kwestie is vervolgens wie er verantwoordelijk is voor de verduurzaming van monumenten

en hoe dit op een goede manier moet plaatsvinden. Een grote meerderheid van de respondenten is van mening dat eigenaren door de gemeente ondersteund moeten worden bij de verduurzaming van hun monumentale panden. Deze ondersteuning zou in elk geval uit advisering moeten bestaan. Een meerderheid vindt daarnaast ook dat de eigenaren met subsidie ondersteund mogen worden. Tegelijkertijd geeft een ruime minderheid aan dat de eigenaren zelf verantwoordelijk zijn voor de verduurzaming van hun monument.

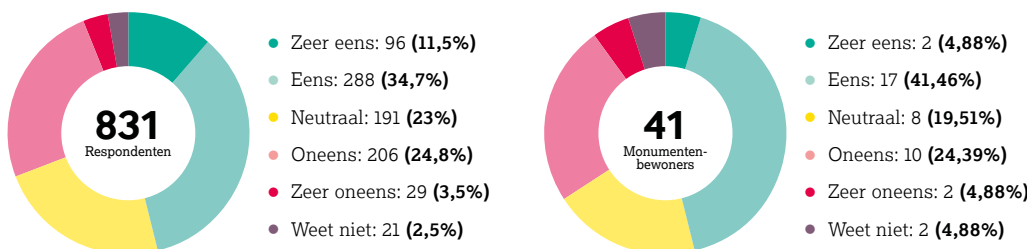
Stelling 11: verduurzaming van monumenten moet op een goede manier gebeuren. Vanwege het belang bij behoud van monumentale waarden moeten eigenaren hierin worden geholpen met het beschikbaar stellen van deskundig advies.

Stelling 12: verduurzaming van monumenten moet op een goede manier gebeuren. Vanwege de meerkosten die het noodzakelijk behoud van monumentale waarden met zich mee brengt, moeten eigenaren financieel worden geholpen, bijvoorbeeld door subsidie.

Stelling 13: verduurzaming van monumenten moet op een goede manier gebeuren. Dit is vooral de verantwoordelijkheid van de eigenaar. De gemeente moet alleen toetsen of het monument geen schade oploopt.

Conclusie: Al in het voortraject van verduurzamingsingrepen door eigenaren van monumenten is de gemeentelijke monumentenzorg betrokken. De gemeente ziet daarbij toe op wettelijke taken en levert advies over de voorgenomen ingrepen en subsidiemogelijkheden.

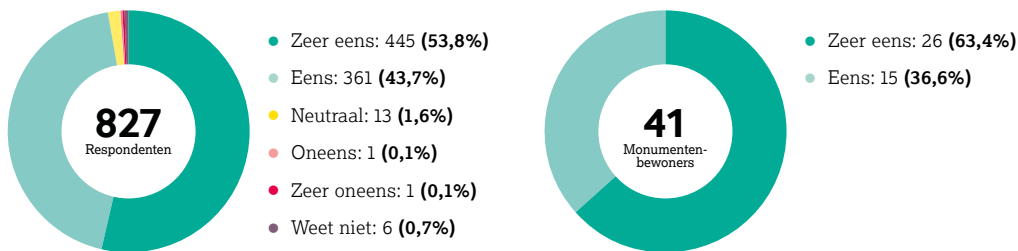
Thema 4: ondersteuning van eigenaren van monumenten

Het laatste thema ging over onderhoud en restauratie van monumenten. Monumenten kosten vaak meer in onderhoud en een vervallen monument tast het aanzicht van de stad aan. Tegelijkertijd is iedereen

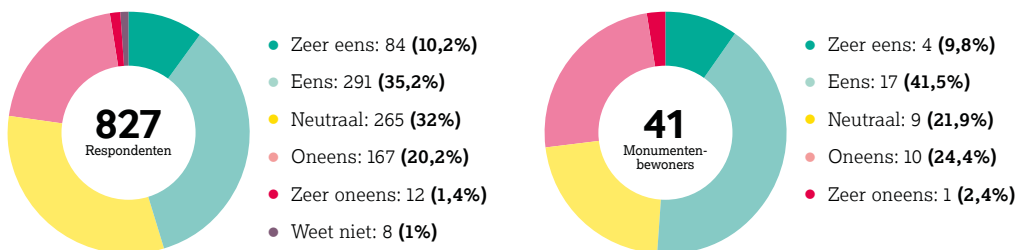
verantwoordelijk voor het onderhoud van eigen woningen en panden. We vroegen de deelnemers naar het belang van restauratie en of dat vooral de verantwoordelijkheid van de eigenaar of van de gemeente is.

Mening van de stad: Een grote meerderheid van de deelnemers stelt dat restauratie en goed onderhoud van monumenten belangrijk is. In eerste instantie is goed onderhoud de verantwoordelijkheid van de eigenaren, maar het panel vindt in meerderheid dat de gemeente hen met advies en zeker ook met financiële middelen mag steunen.

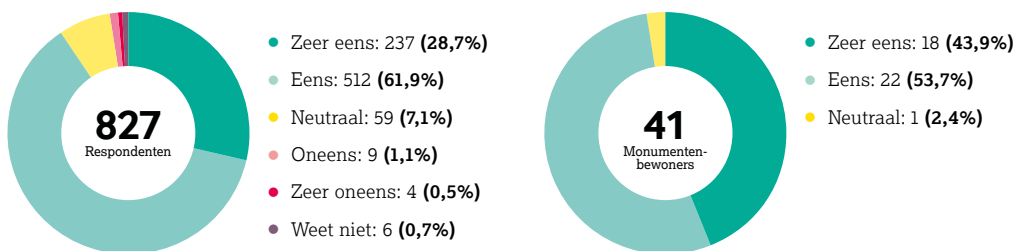
Stelling 14: Restauratie en goed onderhoud van monumenten zijn belangrijk.

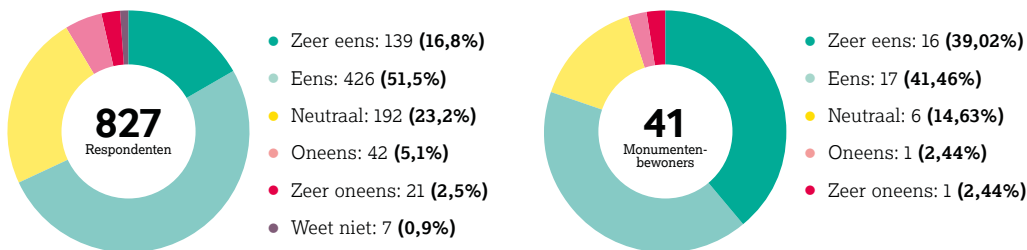
Stelling 15: Restauratie en goed onderhoud van monumenten zijn vooral een verantwoordelijkheid van de eigenaar.

Stelling 16: Restauratie en goed onderhoud van monumenten zijn een belang van ons allemaal en eigenaren zouden hierin moeten worden ondersteund met deskundig advies.

Stelling 17: Restauratie en goed onderhoud van monumenten zijn een belang van ons allemaal en eigenaren zouden hierin financieel moeten worden ondersteund, bijvoorbeeld door subsidie.

Conclusie: De gemeente ondersteunt eigenaren al met advies bij onderhoudswerkzaamheden en wijzigingen aan het monument. Wij willen de informatievoorziening voor eigenaren de komende periode verder verbeteren, bijvoorbeeld door het organiseren

van informatieavonden. Het continueren van het Schiedams Monumentenfonds is belangrijk. Vanuit dit fonds kunnen we laagrentende leningen voor restauraties verlenen en zo eigenaren helpen, zonder de verantwoordelijkheid naar ons toe te trekken.

Colofon

Stadskantoor, Stadserf 1
Postbus 1501, 3100 AE Schiedam

14 010
schiedam.nl